

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sofie Albinsson Wallin

Skyddsåtgärder för att förhindra dödligt våld mot kvinnor i nära relationer

- En kritisk studie av straffrättsliga åtgärder vid brottet "grov kvinnofridskränkning"

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Ulrika Andersson

Termin för examen: HT17

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Allmänt	7
1.2 Syfte och frågeställningar	9
1.3 Metod	10
1.4 Material	11
1.5 Perspektiv	11
1.6 Forskningsläge	11
1.7 Avgränsningar	12
1.8 Disposition	12
2 BAKGRUND	14
2.1 FN:s kvinnokonventioner	15
2.2 Kvinnovåldskommissionen	16
2.3 Instanbulkonventionen	18
3 GROV KVINNOFRIDSKRÄNKNING	20
3.1 Äktenskapsliknande förhållande	22
3.2 Led i en upprepad kränkning	23
3.3 Ägnad att allvarligt skada persons självkänsla	24
4 ÅKLAGARENS MÖJLIGHETER ATT SKYDDA VÅLDSUTSATT KVINNOR	27
4.1 Utredningen	28
4.1.1 Bevissäkring	28
4.1.2 Förhör	29

4.2	Häkning	30
4.2.1	Förutsättningar för häktning	30
4.2.2	Häktningsgrunder	31
4.2.3	Obligatorisk häktning	33
4.2.4	Utredningshäktning	33
4.3	Kontaktförbud	34
4.3.1	Förbud att vistas i gemensam bostad	35
4.3.2	Utvidgat och särskilt utvidgat kontaktförbud	36
4.3.3	Elektronisk övervakning av kontaktförbud	37
5	POLISENS BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	39
5.1	Strukturerad riskanalys	39
5.2	Skyddsåtgärder	42
6	SOCIALSTYRELSENS DÖDSFALLSUTREDNINGAR	44
6.1	Resultat av utredningen för 2014-2015	46
6.2	Resultat av utredningen 2012-2013	49
6.3	Förslag om ändringar för att effektivisera dödsfallsutredningarna	50
7	FALLET LOTTA RUDHOLM	52
7.1	Bakgrund	52
7.2	Kritik och åtgärder	56
7.3	Lex Lotta	60
8	ANALYS	63
8.1	Vilket rättsskyddsintresse har brottet ”grov kvinnofridskränkning”?63	
8.2	Vilka möjligheter har åklagaren att skydda kvinnan ifrån vidare våld av gärningsmannen?	64
8.3	Vilka åtgärder ansvarar polisen för att vidta som brottsförebyggande åtgärder för att skydda den våldsutsatta kvinnan?	65
8.4	Hur kan polis- och åklagarmyndighetens skydd förbättras för att kvinnors liv inte ska vara i fara?	67
8.5	Övriga kommentarer	69
	BILAGA A	72
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	75
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	78

Summary

Every year about thirteen women die in Sweden because of the violence of a man they have or have had a close relationship with. Often the violence culminates in a separation or divorce. Therefore, it may involve a higher risk of fatal violence during the separation phase. The driving force behind the violence is usually jealous and control from the man, which he knows a loss at the moment when the woman wants to leave him. Even previous violence in close relationships is a high risk factor when women are killed.

In order for the woman to dare and to leave the man who exposes her to systematic violations, authorities need to help protect her from further violence. The prosecutor's office and the police authority play the foremost role in crime prevention work. Through the police's risk assessment, protective measures may be imposed for women, such as contact bans. Detention is also an option that can be taken to physically prevent the man from attacking the woman. As it appears today, these protection is apparently not sufficient to protect women from fatal violence. Sufficient protection is achieved when no women are murdered anymore. This paper therefore highlights criticisms of the authorities and takes measures that can improve the business conditions for reaching a zero vision against fatal violence in close relationships.

In the analysis, I conclude, for example, that a first step to saving women's lives is to create security for the judiciary. The assurance makes her dare to talk and then can hold on to her notification. With the help of the police and prosecutor's office, she will also be given adequate protection. I mainly deal with the protection that targets the perpetrator, that is, he is the one who is to be restricted in his freedom of movement and not the woman. She is already living in circumstances of fear and isolation, the intention is not to worsen her situation by moving her for example to a sheltered accommodation. In order to solve an acute situation most efficiently, the idea is to always arrest

the man in suspicion of serious women's crime reduction, investigation arrest. The woman has the opportunity to get a contact ban. In terms of contact bans, I think it should always be combined with electronic surveillance, to protect the woman as much as possible. The possibility of contact bans should also be a long time after an actual acts of violence have taken place, for example, when a perpetrator earns a prison sentence and returns to society again.

The reason for contact ban and detention, regarding the peril of repeated crime, lies in police investigations about the risk of violence. It is crucial that these risk assessments are made consistently and the persons who perform them have knowledge of how crime victims react in these situations. Therefore, the persons must also have knowledge of how to deal with the woman in order to make a proper risk assessment. The risk assessments made initially should always be followed up by a more in-depth analysis.

Sammanfattning

Varje år dör omkring tretton kvinnor i Sverige till följd av våld av en man som de har eller har haft en nära relation med. Ofta kulminerar våldet vid en separation eller skilsmässa. Det kan därför innebära en högre risk för dödligt våld under separationsfasen. Den drivande kraften bakom våldet är vanligtvis svartsjuka och kontroll från mannen, vilket han känner en förlust av vid tillfället då kvinnan vill lämna honom. Även tidigare våld i nära relationer, är en hög riskfaktor när kvinnor dödas.

För att kvinnan ska våga och orka lämna mannen som utsätter henne för systematiska kränkningar, krävs att myndigheter hjälper till med att skydda henne från vidare våld. Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten har den främsta rollen när det gäller brottsförebyggande arbete. Genom polisens riskbedömning kan skyddsåtgärder sättas in för kvinna, så som kontaktförbud. Häktning är också en möjlighet som kan vidtas för att fysiskt hindra mannen ifrån att överfalla kvinnan. Som det ser ut idag är dessa skydd uppenbarligen inte tillräckliga för att skydda kvinnorna från dödligt våld. Tillräckligt skydd uppnås när inga kvinnor längre mördas. Denna uppsats belyser därför kritik mot myndigheterna och tar upp åtgärder som kan förbättra verksamheternas förutsättningar för att nå en nollvision mot dödligt våld i nära relationer.

I den avslutande analysen kommer jag bland annat fram till att ett första steg för att rädda kvinnors liv, är att skapa trygghet för rättsväsendet. Tryggheten gör att hon vågar prata och sedan orkar stå fast vid sin anmälan. Med hjälp av polis- och åklagarmyndigheten ska hon då också kunna få ett adekvat skydd. Jag behandlar främst det skydd som tar sikte på förövaren, alltså att det är han som ska begränsas i sin rörelsefrihet och inte kvinnan. Hon lever redan under omständigheter av rädsla och isolering, meningen är inte att hennes situation ska förvärras genom att flytta på henne exempelvis till ett skyddat boende. För att effektivast lösa en akut situation, är tanken att alltid

häkta mannen vid misstanke om grov kvinnofridskränkning, s.k. utredningshäktning. Kvinnan har då möjlighet att få tillstånd ett kontaktförbud. När det gäller kontaktförbud anser jag att det alltid bör förenas med elektronisk övervakning, för att i största möjliga mån skydda kvinnan. Möjligheten till kontaktförbud bör även finnas långt efter att en faktisk våldshandling ägt rum, exempelvis då en förövare avtjänat ett fängelsestraff och ska ut i samhället igen.

Grunden till kontaktförbud och häktning, vad gäller faran för upprepad brottslighet, ligger i polisens utredningar om risk för våld. Det är av största vikt att dessa riskbedömningar görs konsekvent och personerna som utför dem har kunskap om hur brottsoffer reagerar i dessa situationer. Personerna måste också därför ha kunskap i hur de ska bemöta kvinnan för att göra en ordentlig riskbedömning. Riskbedömningarna som görs initialt, skall alltid följas upp av en mer djupgående analys.

Förord

Till mina älskade barn! Underbara och fantastiska Johannes och Tanja, stort tack till er för all visad respekt och förståelse under min tid som studerande på Lunds Universitet. Ni har varit oerhört behjälpliga under dessa år och gett massor av glädje i den ibland något mörka studietillvaron. De framsteg ni själva gjort som individer genom att växa i självständighet och ansvarstagande har gjort mig som mamma väldigt stolt.

Vill även passa på att tacka alla nära och kära, vänner och familj för ert stora engagemang. Tack för att ni stöttat mig under denna tid, hjälpt till när tekniken kraschat, pushat mig när jag velat ge upp, passat barnen när föreläsningar legat sent och kollektivtrafiken vägrat fungera. Utan er hade det inte gått att få ihop arbete och studier som ensamstående. Jag kan inte med ord beskriva den tacksamhet jag känner för att ni finns i mitt liv.

Vill även rikta ett stort tack till min handledare Ulrika Andersson för ditt stöd och den vägledning jag fått genom uppsatsen gång. Samtalen och träffarna med dig har gett mig mycket inspiration och skrivarglädje.

Nu har 9 terminer studier avverkats. Cirka 90 000 sidor text har löpt förbi mina ögon. Närmre 2 400 timmar har spenderats på kollektivtrafikens fordon. Oändligt antal hårstrån på huvudet har försvunnit eller blivit gråa. Äntligen är jag framme vid mitt stora mål. Tack Lund för den här tiden.

Sofie Albinsson Wallin

Förkortningar

Art.	Artikel
BrB	Brottsbalken
BRÅ	Brottsförebygganderådet
Ds	Departementsserien
FUK	Förundersökningskungörelsen
HD	Högsta domstolen
FN	Förenta nationerna
Kap.	Kapitel
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalken
SOU	Statens offentliga utredningar
St	Stycke

1 Inledning

1.1 Allmänt

Tretton kvinnor dör varje år i Sverige till följd av våld från en man som hon har eller har haft en nära relation med. Tretton kvinnor som dessförinnan levtt i skräck i sitt eget hem för att hon utsatts för upprepande våld och fått utstå fasansfulla kränkningar.¹ Tretton kvinnor lever idag under dessa omständigheter och riskerar att få sätta sitt liv till under nästa år om hon försöker lämna sin plågoande. En av dessa tretton kvinnor är någons mor, någons dotter, syster, vän eller granne som lever idag, imorgon kan det vara för sent om det dödliga våldet inte stoppas. Det är tretton kvinnor för mycket som får sätta sitt liv till, till följd av patriarkalt våld. Långt fler kvinnor än dessa tretton lever dagligen under hot om att utsättas för dödligt våld i en nära relation. Våldet mot kvinnorna är en direkt kränkning av de mänskliga rättigheterna och är ett stort hot mot kvinnors psykiska och fysiska hälsa. De två vanligaste brottstyperna bland brott i nära relationer är att mannen systematiskt utsätter kvinnan för kränkningar och försöker begränsa hennes frihet. Många av kvinnorna utsätts både för grovt fysiskt våld och psykiskt våld.²

Dödligt våld mot kvinnor i nära relation, är den mest extrema form av mäns våld mot kvinnor. I forskning kring våld i nära relationer har man funnit att det dödliga våldet ofta är kulmen på en längre tids våld mot kvinnan. Det största motivet är problem i samband med separation. Cirka 40 % av kvinnorna som dödas i nära relationer gör detta vid separation från gärningsmannen, då svartsjukan också vanligen eskalerar.³ Våldet är oftast osynligt utåt då det sker i hemmet och inom familjen, vilket gör att brotten är svårutredda och skyddet för de som faller offer räcker inte alltid till.

---

¹ Ds 2017:47, s 47.

² BRÅ- Rapport 2014:8.

³ BRÅ- Rapport 2001:11, s 21.

Under 2016 anmäldes cirka 12 400 misshandelsbrott, där förövaren var en närstående man till kvinnan som utsatts. Mörkertalet av våldet är dock stort eftersom rädslan hos kvinnan för att utsättas för mer våld gör att hon inte vågar anmäla. Att tidigt upptäcka våld i nära relationer, kan rädda livet på de kvinnor som lever under dessa omständigheter.⁴

En av kvinnorna som fallit offer för dödligt våld är Lotta Rudholm⁵. Den 4 juni 2016 misshandlades hon till döds av sin före detta pojkvän MJ, i sin egen lägenhet i Bromma. Lotta hade en vecka tidigare anmält flera fall av misshandel och uppgett att hon då var rädd och fruktade för sitt liv. Anmälan drogs dock tillbaka några dagar senare, vilket ledde till att åklagaren lade ner förundersökningen. Skarp kritik har sedan riktats mot myndigheterna som hanterat fallet.⁶

Mäns våld mot kvinnor har sedan 1990-talet uppmärksammats allt mer i diskussioner och anses vara ett av vår tids största hot mot jämställdheten. Ett viktigt steg togs globalt av FN:s generalförsamling 1993, då deklarationen om avskaffandet av våld mot kvinnor antogs. I Sverige tillsattes samma år ”Kvinnokommissionen” av regeringen för att se över de frågor som angick våldet. Utredningen ledde till slutbetänkandet ”Kvinnofrid” som innehöll förslag på hur våldet skulle kunna motverkas och i förlängningen helt upphöra. För att förebygga mäns våld mot kvinnor infördes 1998 ”Grov kvinnofridskränkning” som ett nytt brott i brottsbalken. Det har snart gått 20 år sen kriminaliseringen genomfördes, trots det är våldet mot kvinnor fortfarande kvarstående som ett stort problem i samhället. Enligt BRÅ har var fjärde kvinna i dagsläget någon gång blivit utsatt för våld i en nära relation. Det finns dock många fall där kvinnan helt enkelt är för rädd för att våga anmäla den närstående som utsätter henne för upprepande kränkningar, därför är mörkertalet stort för den våldsutövning som sker i hemmet. Vägen

---

⁴ <http://bra.se/bra/brott-och-statistik/vald-i-nara-relationer.html>.

⁵ Eftersom Fallet-Lotta har blivit enormt uppmärksammat i media, har hon med sitt namn blivit en symbol för arbetet mot dödligt våld. Därav kommer jag genomgående använda mig av hennes namn, då det har blivit allmänt känt och därför anser jag att det inte integritetskränkande.

⁶ Se kapitel 7.

ut ur mardrömmen framstår ofta för kvinnan som en omöjlig labyrinth, främst på grund av bristande kunskaper i skyddet som samhället erbjuder, men också för rädslan och skammen som kan uppstå vid lämnandet av mannen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Då dödligt våld uppstår har kvinnan ofta redan gjort flera polisanmälningar om hot och våld, därmed har kvinnans situation varit känd för utomstående redan långt innan det dödliga våldet uppstått. Trots detta har samhället inte kunnat förhindra de fall av dödligt våld som ägt rum. Majoriteten av offren har bragts om livet i sin egen eller mannens bostad. Så långt som i 85 % av fallen sker brottet i hemmet, vilket medför att insynen från utomstående är minimalisk. Konsekvensen är att det är svårt att ingripa och avstyra ett pågående brott, och även i efterhand utreda vad som skett när händelsen fått en dödlig utgång.⁷

Syftet med min uppsats är att utreda vilka straffrättsliga insatser som polis och åklagare har möjlighet att använda sig av för att skydda en kvinnas liv, så att hon som levt i ett våldsförhållande ska kunna våga göra en anmälan och lämna mannen som utsatt henne för upprepande kränkningar. De insatser som jag främst inriktar mig på dem som begränsar gärningsmannens rörelsefrihet, vilka har som avsikt att fysiskt hindra honom från vidare våld. Vidare våld innefattar i min mening även våld med dödlig utgång. Regleringen kommer granskas kritiskt, och förslag på möjliga åtgärder och förbättringar kommer läggas fram.

För att uppnå syftet har jag valt att använda mig av följande frågor:

- Vilket rättsskyddsintresse har brottet ”grov kvinnofridskränkning”?
- Vilka möjligheter har åklagaren att skydda kvinnan ifrån vidare våld av gärningsmannen?
- Vilka åtgärder ansvarar polisen för att vidta som brottsförebyggande åtgärder för att skydda den våldsutsatta kvinnan?

---

⁷ BRÅ-rapport 2001:11, s 21.

- Hur kan myndigheternas skydd förbättras för att kvinnors liv inte ska vara i fara?

1.3 Metod

För att uppnå syftet med uppsatsen kommer jag använda mig av en traditionell juridisk metod, så kallad rättsdogmatisk metod. Metoden är en tolkningslära som innebär att ett visst uppställt problem formuleras och löses genom tolkning och systematisering av gällande rätt.⁸ En dogmatisk studie kan beskrivas som skett inom en viss ram. Granskning sker av lagtext, förarbete, rättsfall och doktrin. Inom juridiken är ramen för dogmatikern just rättskällevärdens och syftet är att fastställa gällande rätt med dessa. Enligt Jareborgs definition av rättsdogmatiken behöver författaren inte hålla sig strikt till gällande rätt, utan möjligheten med metoden ska också vara att anlägga ett externt perspektiv på rätten för att möjliggöra att finna nya svar och lösningar på ett juridiskt problem.⁹

För att utvidga möjligheterna till att söka nya svar och bättre lösningar har jag även använt mig av en rättsanalytisk metod. Andra källor än de strikt juridiska kommer därför att användas, så som material från underrättsinstanserna och statistik, vilket är förenligt med den rättsanalytiska metoden. Ett *de lege ferenda*-perspektiv kan även anläggas med metoden, för att det finns en mer öppenhet i rättsanalysen för kritik och resonemang om hur rätten bör vara. Metoden medför just att författaren får ökade möjligheter att diskutera och analysera, vilket jag kommer göra i den avslutande analysen.¹⁰

---

⁸ Sandgren, TfR 2005 s 649.

⁹ Jareborg, Nils, *Rättsdogmatiken som vetenskap*. SvJT 2004 s 4ff.

¹⁰ Sandgren, TfR 2005 s 649. Och Sandgren, *Rättsanalytisk metod*", 2015 s 725.

1.4 Material

För de frågor som avses att besvaras med gällande rätt, har jag använt mig av lagtext, förarbeten, rättsfall och doktrin. Till stor del i övrigt är information hämtad ifrån myndighetspublikationer, främst ifrån åklagarmyndigheten och socialstyrelsen. Därutöver har NCKs (Nationellt centrum för kvinnofrid) publikationer varit till stor hjälp under arbetets gång. Till stor del är statistik och siffror hämtade ifrån BRÅ:s rapporter, som även innehåller mycket information till övriga fakta.

1.5 Perspektiv

En del av syftet är att utreda möjligheterna till att förbättra för kvinnor i en utsatt situation, därför kommer jag granska lagstiftningen och tillämpningen ur ett kritiskt perspektiv. Att anlägga ett kritiskt perspektiv är förenligt med såväl den rättsdogmatiska metoden som den rättsanalytiska metoden. Analysen kommer även bestå av ett framåtblickande av utvecklingen i lagstiftningen, därmed anläggs också ett *de lege ferenda*-perspektiv, vilket speglar hur lagstiftningen och tillämpningen av denna *bör* utformas i framtiden för att ett större och säkrare skydd ska uppstå.

1.6 Forskningsläge

Eva Lundgren som är forskare vid Uppsala Universitet och Gun Heimer, chef för Rikskvinnocentrum, genomförde under 2001 en omfångsundersökning som fick namnet ”*Slagen dam*”. I undersökningen beskrivs våldet mot kvinnor som ett strukturellt samhällsproblem. För att definiera våld används här begreppet ”kontinuum”, vilket innebär att det inte görs någon direkt uppdelning mellan hot, våld och sexuella övergrepp, istället ses våldets olika delar som överlappande av varandra. Undersökningen visade bland annat på att 46 % av alla kvinnor någon gång

har blivit utsatt för våld av en man och problemet är således ett allvarligt samhällsproblem.¹¹

Maria Wendt Höjer, statsvetare vid Stockholms Universitet, är en framstående forskare kring våld i nära relationer med fokus på politik och kön. Ett av hennes framgångsrika verk är *”Rädslans politik”*, som utkom första gången 2002. Hennes senaste verk som kom under 2017 är *”Kön, våld och död i nya krig”*, som hon skrivit tillsammans med Cecilia Åse¹²

1.7 Avgränsningar

Fokus i uppsatsen kommer enbart ligga på kvinnovåldet, där en man som hon har eller har haft en nära relation med är förövaren. Således kommer uppsatsen inte beröra samkönade relationer eller andra fall där förövaren är en man, men som har en annan relation till kvinnan än äktenskapsliknande. Även det perspektivet som berör barns utsatthet av våldet i hemmet, faller utanför uppsatsens kärnområde och kommer därmed inte att belysas.

Det är främst den svenska straffrättsliga regleringen som jag valt att ta med i uppsatsen, dock kommer några av de internationella konventioner som Sverige tillträtt att beröras, men i något mindre utsträckning.

1.8 Disposition

Inledningsvis kommer en bakgrund med en kort historisk tillbakablick att ges. I kapitlet kommer även bakgrunden och framtagandet till den svenska kriminaliseringen av mäns våld mot kvinnor, dvs ”grov kvinnofridskränkning” att belysas. Här beskrivs vilka syften som regleringen är avsedd för och hur den kom till. De internationella konventionerna som är av relevans finns också med i det inledande kapitlet. Därefter följer en beskrivning av brottet ”grov kvinnofridskränkning” i tredje kapitlet. Åklagarens möjligheter till att skydda en kvinna som lever i

---

¹¹ Lundgren, Eva, (2001), *Slagen dam*, s 5f.

¹² <http://www.statsvet.su.se/forskning/våra-forskare/maria-wendt>.

en destruktiv relation, kommer belysas i uppsatsens fjärde kapitel. Därefter följer ett kapitel om polisens åtagande i samma fråga. För att finna lösningar på våldsproblematiken som leder till dödsfall kommer vi i kapitel 6 ta del av Socialstyrelsens utredningsarbete. Kapitel 7 behandlar dödsmisshandeln på Lotta Rudholm, detta för att förstå hur problematiken ser ut i verkligheten och för att utröna brister hos myndigheter i hanteringen av skyddet för våldsutsatta kvinnor. Efter de deskriptiva delarna kommer avslutningsvis ett analyserande kapitel, där mina frågeställningar besvaras och förslag på bättre lösningar kommer att ges.

2 Bakgrund

Problematiken med mäns våld mot kvinnor har funnits sedan lång tid tillbaka i både Sverige och världen, men synen har förändrats över tid och gjort att den rättsliga regleringen genomgått grundläggande förändringar. I de svenska landskapslagarna kan vi till exempel se att kvinnan betraktades som mannens egendom och han hade som plikt att upprätthålla hemmets ordning. Kvinnan skulle underordna sig mannen och han hade rätt att bruka våld om hon motsatte sig hans uppmaningar.¹³ Även att det fanns ett antagande om att han skulle bruka våld i måttliga grader, så var det upp till mannen själv att avgöra vart denna gräns gick.¹⁴ Den legitima rätt att aga sin fru i uppfostringssyfte hade mannen ända till införandet av 1864 års strafflag. Ett våldsförbud infördes, men det var ovanligt att misshandelsbrott ledde till åtal vid denna tidpunkt. Endast de fall som rörde sig om mycket grov våldsutövning kom upp till prövning i domstol. Detta berodde främst på att den misshandlade kvinnan själv behövde anmäla överträdelsen, vilket krävde mod, kunskap och stöd ifrån vänner och grannar som kunde vittna. Många gånger saknade kvinnan dessa förutsättningar och därmed spelade sociala och psykologiska faktorer in på om kvinnan skulle få juridisk upprättelse.¹⁵

Under 1900-talet har samhällets syn på våld inom familjen genomgått stora förändringar. Hot och våld som skett inom den privata sfären, ansågs tidigare vara något som staten inte skulle lägga sig i. Brott så som misshandel i hemmet eller annan enskild plats var ett angivelsebrott, vilket innebar att offret själv var tvungen att göra en anmälan för att en utredning om brott skulle påbörjas. Lagstiftarens uppfattning var att försoning mellan familjemedlemmarna var betydligt bättre än att samhället lade sig i den interna konflikten.¹⁶

---

¹³ Mona Eliasson, *"Mäns våld mot kvinnor"*, s 67ff.

¹⁴ Monica Burman, *"Straffrätt och mäns våld mot kvinnor"*, s 60f.

¹⁵ Monica Burman, *"Straffrätt och mäns våld mot kvinnor"*, s 67-70.

¹⁶ Hemler och Sandberg, *"Våldsutsatta kvinnor-samhällets ansvar"*, s 195.

1977 tillsattes sexualbrottskommittén för att utreda sedlighetsbrotten, men deras uppgift blev även att undersöka åtalsreglerna vid misshandel och andra närliggande brott. Tidigare fanns ett undantag från den absoluta åtalsplikten för misshandel som inte ansågs grov och inte skett på allmän plats, vilket innebar att brottsoffret var tvungen att ange brottet för att det skulle leda till åtal. Borttagande av åtalsbegränsningen skulle leda till ett markerande från samhället, att misshandel mot kvinnor i hemmet är lika allvarligt brott som annan typ av misshandel. Kvinnans möjlighet till att få hjälp i sin utsatta situation skulle också förbättras.¹⁷ Förändringarna av åtalsreglerna skedd 1982, vilket gjorde att misshandel som skett på enskild plats nu också kom att falla under allmänt åtal. Detta har haft stor betydelse för framgången med åtal.

2.1 FN:s kvinnokonventioner

I december 1979 antogs Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, av FN:s generalförsamling. Konventionen är en av FN:s centrala konventioner när det gäller de mänskliga rättigheterna. Syftet är att alla kvinnor ska ha samma rätt till de mänskliga rättigheterna som män och därför skall all diskriminering mot kvinnor avskaffas. Diskrimineringen det rör sig om regleras i detalj i artiklarna 1-5. Här ges definitioner och förklaringar till könsdiskrimineringen. Konventionen uttalar och förtydligar också jämställdhet i det internationella mänskliga rättssystemet.¹⁸

FN definierar våld mot kvinnor som ”Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller sannolikt kommer att resultera i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller sådant lidande för kvinnan, innefattande hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet”.¹⁹

---

¹⁷ Prop. 1981/82:43, s 3-5.

¹⁸ <http://unwomen.se/wp-content/uploads/2011/02/UNWomen-J%C3%A4mst%C3%A4lldhet-%C3%A4r-en-M%C3%A4nsklig-R%C3%A4ttighet.pdf>.

¹⁹ FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor, artikel 1.

Konventionen riktar sig till stater och anger deras skyldighet att tillvarata kvinnors rättigheter. I artiklarna 6-16 finns särskilda bestämmelser om åtgärder och skyldigheter som staterna åtar sig att vidta när de tillträder konventionen. Staterna ska ansvara för att lagar instiftas mot all diskriminering av kvinnor och konkreta åtgärder ska vidtas för att främja faktiskt jämställdhet. Det finns även en skyldighet för staterna att motverka könsstereotypa attityder, sedvänjor och normer båda inom det privata och generellt i samhället. Sverige ratificerade Kvinnokonventionen den 2:a juli 1980, som den första staten i världen.²⁰

FN:s kvinnokommission påbörjade arbetet med en deklARATION 1991, för att kunna bekämpa våldet mot kvinnor. Expertgrupper som tillsattes världen över kom fram till att det våld som kvinnor utsätts för i hemmet av sin familj är omfattande och allvarligt. Problemet ansågs vara dolt och förnekad av samhället. Det framkom också att det könsrelaterade våldet som kvinnor utsätts för är en kränkning av kvinnors mänskliga rättigheter enligt Konventionen om de mänskliga rättigheterna.²¹ I december 1993 antog FN:s generalförsamling ”deklARATIONEN om avskaffande av våld mot kvinnor” (CEDAW). Dåvarande regering i Sverige beslutade utifrån FN:s konventioner, att tillsätta en kommission för att granska omfattningen av kvinnovåldet i Sverige. Kommissionen antog namnet Kvinnokommissionen och fick i uppdrag att ge förslag på åtgärder som var lämpliga för att motverka och förebygga våldet mot kvinnor i Sverige.²²

2.2 Kvinnovåldskommissionen

Kvinnovåldskommissionen tillsattes 1993 med uppdrag att se över frågor rörande våld mot kvinnor och ge förslag på förändringar för att motverka det

---

²⁰ <http://unwomen.se/wp-content/uploads/2011/02/UNWomen-J%C3%A4mst%C3%A4lldhet-%C3%A4r-en-M%C3%A4nsklig-R%C3%A4ttighet.pdf>.

²¹ SOU 1995:60 s 56ff.

²² SOU 1995:60 s 3.

könsspecifika våldet i samhället. Utredningen skulle göras utifrån ett kvinnoperspektiv, där kvinnors verklighet och upplevelser av våld stod i fokus.²³ Kvinnokommissionens utredning resulterade i slutbetänkandet ”Kvinnofrid”.²⁴ I betänkandet föreslås ett flertal ändringar i befintliga lagar och införande av den nya brottstypen ”grov fridskränkning”, för att förebygga mäns våld mot kvinnor. Förslaget om den nya kriminaliseringen tar sikte på det specifika våld som kvinnor utsätts för av en man i en nära relation, eller som hon tidigare haft en nära relation med. Det som karakteriserar kvinnans utsatthet är de systematiska kränkningar som hon utsätts för under en längre tid och inte de enskilda händelserna. De enskilda händelserna var redan tidigare kriminaliserade, men det samlade straffvärdet av dem ansågs inte motsvara den kränkning som kvinnan fått utstå i en våldsamt relation. Förslaget kommissionen ger är därför att straffbelägga själva processen som en enhet. Under den period som kvinnan varit utsatt för upprepande kränkningar ska brottet preciseras till sin karaktär, det är däremot inte nödvändigt att i detalj beskriva de enskilda kränkande handlingarna. Alltså är tanken att en helhetsbedömning av kvinnans utsatta situation ska eftersträvas, där den långvariga kränkningen lett till att kvinnans självkänsla skadat allvarligt.²⁵ Det var kvinnovåldskommissionens utredning som ledde till införandet av fridskränkingsbrottet 1998, i brottsbalken 4 kap. 4 a §.

För att bryta våldsutövandet på ett effektivt sett, krävs kunskap om bakomliggande orsaker till våldet. Kvinnovåldskommissionen tar upp betydelsefull kunskap och beskriver närmre våldets orsaker.²⁶

---

²³ Burman, Monica, (2007), *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*, s 90-93.

²⁴ SOU 1995:60.

²⁵ Prop.1997/98:55 s 76f.

²⁶ Prop. 1997/98:55 s 19ff.

2.3 Istanbulkonventionen

Det första juridiskt bindande dokumentet i Europa, gällande våld mot kvinnor, är den så kallade Istanbulkonventionen²⁷. Det är Europarådet som tagit fram det regionala instrumentet som öppnade för undertecknande i Istanbul 2011. Sverige har undertecknat konventionen och den trädde i kraft 2014.²⁸ Staterna som ansluter sig till konventionen har ansvar för att instifta nödvändiga lagar och vidta åtgärder för att förebygga, utreda och straffa våldshandlingar som konventionen innefattar.²⁹

För att uppnå jämställdhet är det avgörande att förebygga våld mot kvinnor. Det är just kvinnor och flickor som i stort utsträckning riskerar att utsättas för våld i hemmet, konstaterar konventionen. I konventionen fördöms all form av våld mot kvinnor. Våldet definieras enligt konventionen som:

”...ett brott mot de mänskliga rättigheterna och en form av diskriminering av kvinnor och anser varje fall av könsrelaterat våld som leder till, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell, psykisk eller ekonomiskt lidande för kvinnor, inbegripande hor om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, oavsett om det sker offentligt eller privat sammanhang”.³⁰

Innehållet i konventionen består dels av civilrättsliga bestämmelser, dels straffrättsliga bestämmelser. Staterna åtar sig bland annat att kriminalisera psykiskt, fysiskt och sexuellt våld och stalkning.³¹ På en nationell politisk nivå föreskrivs också att samordning ska ske inom staterna för att effektivisera arbetet med att förebygga och bekämpa våld i hemmet.³² Exempel på förebyggande åtgärder är att öka medvetenheten i samhället

---

²⁷ Officiellt namn: Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

²⁸ <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/basic-texts>.

²⁹ Istanbulkonventionen art. 5.2.

³⁰ Istanbulkonventionen art. 3.a.

³¹ Istanbulkonventionen art 33-36.

³² Istanbulkonventionen art. 7.

angående problematiken kring kvinnovåldet i hemmen, vilket ska ske genom upplysning och utbildning. Yrkesgrupper som kommer i nära kontakt med kvinnorna och gärningsmännen ska också ges specialutbildning i ämnet för att bättre kunna hantera situationen.³³

---

³³ Istanbulkonventionen art 13-15.

3 Grov kvinnofridskränkning

När en anmälan görs om brott i en nära relation, handlar det ofta om ett flera händelser. Straffbestämmelser som rör upprepande brott mot närstående finns i brottsbalken 4 kap. 4 a §. I första stycket finns ”grov fridskränkning” och i andra stycket specificeras brott som riktar sig mot en kvinna, dvs ”grov kvinnofridskränkning”. Brottshandlingens gärningsbeskrivningar är normalt sett könsneutrala, men ett avsteg från detta ansågs nödvändigt vid införandet av straffbestämmelsen för att markera och tydliggöra det allvar som ligger i kränkningarna mot kvinnor. Kränkningar som härleder till kön, bygger på föreställningen om att män som grupp har ett högre värde än kvinnor som grupp, denna problematik ville lagstiftare särskilt komma åt, därför infördes två stycken i paragrafen. Det första stycket tar sikte på gärningsmän som har en annan relation än äktenskapsliknande med brottsoffret, så som förälder och barn. Det andra stycket specificerar att det är en man som är gärningsman och att brottsoffret är en kvinna. Skillnaden i styckena ligger alltså i vilken person som är förövare och vem kränkningen riktar sig emot, i övrigt är rekvisiten de samma.³⁴

Bestämmelsen ser ut enligt följande:

Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4, 6 eller 12 kap. eller enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för *grov fridskränkning* till fängelse i lägst nio månader och högst sex år.

Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, ska han i stället dömas för *grov kvinnofridskränkning* till samma straff. *Lag (2013:367)*.

---

³⁴ Prop. 1997/98:55 s 79f.

Konstruktionen av brottet ”grov kvinnofridskränkning” innebär att den brottsliga handlingen består av flera enskilda straffbelagda gärningar, som riktats mot kvinnan under en viss begränsad tid. De enskilda gärningarna som ingår i straffbestämmelsen är sådana som typiskt sett leder till omedelbar kränkning av en individs integritet. För att fällas för ansvar krävs att de enskilda gärningarna har varit ett led i en upprepad kränkning och att kränkningarna varit ägnade att skada kvinnans självkänsla allvarligt.³⁵ Nedan ska dessa rekvisit beskrivas närmre.³⁶

I åklagarens gärningsbeskrivning behövs det inte preciseras varje händelse i tid och rum, eftersom brottet betraktas som en enhet. För att styrka de aktuella kränkningarna och att visa på att de varit ett led i en process, får åklagaren till stöd för sin talan även visa på gärningar som inte direkt omfattas av åtalet. Även tidigare domar mot den misstänkte får användas som ett underlag för att påvisa och befästa gärningsmannens systematiska kränkningar.³⁷

Då det rör sig om grova brott vid enskilda tillfällen, exempelvis ”grov misshandel”, ska dessa handlingar dömas för sig och inte ingå som en del av fridskränkingsbrottet. Detta beror på att straffskalan för dessa brott generellt är högre. Vanliga straffrättsliga konkurrensregler ska tillämpas, vilket leder till att gärningsmannen kan dömas för ”grov kvinnofridskränkning” samtidigt som ”grov misshandel” mot samma kvinna. Den grova misshandeln betraktas därtill som en del i ledet av den upprepande kränkningen.³⁸

---

³⁵ Prop. 1997/98:55 s 79f.

³⁶ Se 3.1-3.3.

³⁷ Prop. 1997/98:55 s 81f.

³⁸ Prop. 1997/98:55 s 80.

3.1 Äktenskapsliknande förhållande

Brottsbalken innehåller inte någon definition av närstående begreppet, vilket kan göra det svårt att bestämma vilka olika former av parförhållanden faller under kategorin för ”äktenskapsliknande”. Begreppet ”nära relation” definieras enligt BRÅ:s kartläggning som en parrelation som pågår eller pågått i minst en månad.³⁹ Klart står i varje fall att parförhållandet inte behöver innebära att parterna varit gifta med varandra, men en fråga som då uppstår är om samboskapet krävs för att räknas som äktenskapsliknande? I ett avgörande från HD diskuteras denna fråga då paret som domen handlar om aldrig levt tillsammans i en gemensam bostad, med de har däremot haft ett förhållande som varit i 1 ½ år. Utredningen visar att paret haft ett stark känslomässigt band till varandra och de har umgåtts på ett sådant sett att detta skulle kunna var jämförbart med makars eller sambors förhållande. HD konstaterar därför att paret ska betraktas som levandes i ett äktenskapsliknande förhållande i lagens mening. Fokus läggs på lagens syfte och skyddsintresse, vilket innebär markeringen av det allvar som de systematiska kränkningarna innebär. Den omständighet att var och en haft sin egen lägenhet ansågs inte medföra någon annan bedömning. Resonemanget grundas på ställningstagandet att *den praktiska och känslomässiga bindningen av inte obetydlig varaktighet, kan innebära att kvinnan befinner sig i en särskilt utsatt situation.*⁴⁰

En liknade bedömning har Hovrätten över Skåne och Blekinge gjort i en dom från 2010. Parets förhållande hade inte varit av obetydlig varaktighet. Redan tidigt i förhållandet hade paret diskuterat att flytta ihop och vid tillfället för brotten var mannen nästintill boendes i kvinnans lägenhet, då han hade kläder och en mängd olika personliga tillhörigheter där.⁴¹

---

³⁹ BRÅ-rapport 2014:8, s 18.

⁴⁰ NJA 2004 s 97.

⁴¹ Mål B 1822-09.

3.2 Led i en upprepad kränkning

Allvarligheten i brottstypen består av mönstret i de upprepande kränkningarna mot kvinnan. Syftet med straffbestämmelsen är att domstolen ska kunna ta hänsyn till hela kvinnans situation. Då ett flertal gärningar var för sig kan anses lindriga, blir de tillsammans i ett större sammanhang desto allvarligare när de utgör ett led i en upprepad kränkning. Hur många enskilda kränkningar som behövs för att uppfylla rekvisitet tar utgångspunkt i gärningens karaktär av allvarlighet. Ju allvarligare en kränkning är, desto färre kränkningar behövs för att nå upp till karaktären av att vara ”upprepad”.⁴² Det finns inte något krav på att ytterligare kränkningar ska ha skett, utöver de som anges i åtalet, men tidigare domar mot den åtalade kan användas som bevis för att belysa det förhållande att integritetskränkningar skett fortlöpande mot kvinnan. Detta innebär inte att mannen döms för gärningarna igen.⁴³ Kravet på att kränkningarna ska anses vara av upprepad karaktär innebär att det normalt sett bör röra sig om fler än två enskilda händelser. Det är upp till rättstillämpningen, med utgångspunkt i de enskilda omständigheterna, att avgöra och precisera de händelser som faller inom rekvisitet ”upprepad kränkning”.⁴⁴ För straffansvar måste dock de enskilda handlingarna vara kriminaliserade, för att inte bryta mot grundläggande legalitetsprincip. I annat fall skulle icke straffbara handlingar bli brottsliga genom detta förfarande.⁴⁵ Hovrätten ansåg i ett mål gällande tre gärningstillfällen att misshandelsfallen var för sig var i begränsad omfattning och därmed inte nådde upp till allvarligheten för brottet ”grov kvinnofridskränkning”. Mannen dömdes istället för gärningarna var för sig.⁴⁶

---

⁴² Prop. 1997/98:55 s 133.

⁴³ NJA 1999 s 102.

⁴⁴ Prop. 1998/99:145 s 9ff.

⁴⁵ NJA 1999 s 102.

⁴⁶ RH 2003:11.

Kränkande handlingar som inte är straffbelagda, så som nedlåtande uttalanden, kontrollerande beteende eller allmän övervakning av kvinnan, kan inte enskilt vara grund för åberopandet av ”grov kvinnofridskränkning”. Däremot kan dessa kränkande handlingar få betydelse för belysandet av omständigheterna under vilka brotten har begåtts, vilket kan få betydelse för straffmätningen.⁴⁷

Det finns inget uttryckligt krav på under hur lång tid kränkningarna ska ha pågått. Denna tidsperiod har lämnats till rättstillämpningen att avgöra. En allt för lång eller kort tid emellan gärningarna kan dock göra att rekvisitet inte är uppfyllt. Varaktigheten av kränkningarna begränsas med yttersta mått efter gällande preskriptionstid för gärningarna. Varje enskild gärning preskriberas för sig, vilket gör det möjligt att en tidsperiod med ingående kränkningar har en varaktighet upp till 10 år.⁴⁸ Det aktuella tidsomfånget måste dock uppges i åtalet, för att tveksamheter för en doms rättskraft inte ska uppstå.⁴⁹

3.3 Ägnad att allvarligt skada persons självkänsla

Det behövs inte bevisas i det enskilda fallet att kvinnans självkänsla faktiskt har skadats, utan det räcker med att handlingarna som hon varit utsatt för typiskt sett leder till att självkänslan hos en individ skadas. De kränkningar som mannen utsätter henne för behöver inte nödvändigtvis vara planerade från mannens sida att skada kvinnans självkänsla. Oftast sker kränkningarna per automatik från honom och etableras som en vana under normaliseringsprocessen. Det är tillräckligt att uppsåtet täcker de faktiska omständigheterna som funnits vid gärningstillfället, exempelvis vid en

---

⁴⁷ NJA 2004 s 437.

⁴⁸ BrB 35 kap. 1§.

⁴⁹ Prop. 1997/98:55 s 134.

misshandel eller hot om sådan gärning. Åklagaren behöver därför inte bevisa att mannen har haft ett visst motiv för agerandet mot kvinnan.⁵⁰

Det händer att domstolen dömer mannen för de enskilda gärningarna, när det ansetts att dessa inte *allvarligt* skadat självkänslan hos offret.⁵¹ I förarbetet påpekas dock de flesta av brotten som ingår ”fridskränkingsbrottet” är sådana att de typiskt sett innebär att självkänslan skadas hos kvinnan. Vid lindrigare kränkningar krävs att handlingarna ingår i ett mönster som tillsammans medför att personen bryts ned, för att dessa gärningar ska vara ägnade att skada självkänslan *allvarligt*.⁵²

Våldet är något som oftast inte uppstår direkt i början av ett parförhållande, utan är något som snarare växer fram allteftersom relationen fortlöper. Denna process beskrivs i doktrin som ”normaliseringsprocessen”. Kriminaliseringen av ”grov kvinnofridskränkning” bygger på att hela denna processen ska vara brottslig. För att förstå mäns våld mot kvinnor är det viktigt att även förstå den process som utövandet av våld innebär. Inledningsvis i relationen är mannen ofta väldigt omhändertagande och omsorgsfull mot kvinnan. Hon behandlas högaktningsfullt av mannen, som gärna sätter henne på en piedestal och skämmer bort henne med komplimanger och kärleksfulla gåvor. Sakta övergår de kärleksfulla handlingarna till ett allt mer kontrollerande av kvinnans liv. Ofta inkommer svartsjuka som en del av vardagen och han börjar begränsa hennes livsutrymme. Kontrollbehovet som växer sig allt starkare visar sig i form av krav på att få se och läsa kvinnans privata sms och e-mail. Han börjar även hämta henne och lämna henne när hon utför sina fritidsintressen, detta även att hon ber honom att inte göra det. Kvinnans frihet krymper allt mer och hon försöker anpassa sig efter mannens kontrollbehov. En vanlig varningssignal är att mannen redan tidigt i förhållandet föreslår att paret ska flytta ihop, vilket beror på att han vill minska hennes fria utrymme. Det

---

⁵⁰ Prop. 1997/98:55 s 133.

⁵¹ Utvecklingscentrum Göteborg, RättsPM 2006:8.

⁵² Prop. 1997/98:55 s 133.

leder efter hand till en allt mer isolerad tillvaro från hennes familj och vänner, då han betar sig otrevligt mot dem och även förbjuder kvinnan att umgås med dem. Hans mål är att hon ska underordna sig honom och bli beroende. Genom detta beteende känner han makt, vilket ger honom tillfredsställelse. Med manipulation och ständiga små kränkningar bryts kvinnan sakta ner psykiskt. I förlängningen leder detta till en allt mer tappad självkänsla hos kvinnan. Vid denna tidpunkt har förhållandet pågått cirka sex månader och det är också här det första slaget brukar uppstå. Mannen fortsätter kampen om att hon ska kuvas och förnedrar henne genom att påstå att hon är ”olydig” då hon inte följer hans uppmaningar. Efter första slaget visar mannen mycket ånger och skuld för beteendet, men påstrider samtidigt att det är kvinnan som orsakat hans våld genom att inte lyda eller för att hon trotsat honom. Han lovar dyrt och heligt att våldet inte kommer att upprepas igen, dock dröjer det sällan länge innan nästa slag kommer. Det upprepade våldet i kombination med hans emellanåt kärleksfulla och värmande beteende konstituerar den så kallade ”normaliseringsprocessen”. Kvinnan flyttar sakta sina gränser för vad som är acceptabelt inom ett förhållande och infinner sig helt enkelt i det våld som uppkommit då hon börjar tro att det är hon själv som är orsaken till det. Rädslan hos henne för nya övergrepp och hot om liknande gör att hon inte vågar berätta för omgivningen vad som pågår i relationen. Även skuld och skam för det hela är en orsak till att hon håller tyst.⁵³

---

⁵³ Lundgren: *Våldets normaliseringsprocess*, s 15f. och SOU 1995:60, s 300.

4 Åklagarens möjligheter att skydda våldsutsatta kvinnor

Grundläggande bestämmelser om åtal finns i RB 20 kap. Åklagaren ska om inte annat är föreskrivit väcka åtal för brott som faller under allmänt åtal.⁵⁴ Detta innebär att det finns en absolut åtalsplikt för åklagaren att väcka åtal när bevismaterialet på objektiva grunder kan förväntas leda till en fällande dom. Principen om absolut åtalsplikt leder också till att det finns en absolut förundersökningsplikt vid ärenden som faller under allmänt åtal, vilket ”grov kvinnofridskränkning” gör. Förundersökning ska inledas så fort det finns *anledning att anta* att ett sådant brott har begåtts.⁵⁵ Likaså ska förundersökningen läggas ned när det inte längre finns någon anledning till att fullfölja förundersökningen.⁵⁶

När det rör sig om brott mot närstående eller tidigare närstående, som innefattar våld eller hot om våld, ska åklagaren leda förundersökningen.⁵⁷ Åklagaren har ansvar för hela förundersökningen och att denna bedrivs skyndsamt och effektivt. Det ligger också i förundersökningsledarens ansvar att ge behövliga direktiv till dem som biträder denne.⁵⁸

De särskilt komplexa bevisvärigheterna som finns när det rör sig om brott i en nära relation, ställer höga krav på förundersökningsledaren. Viktigt är att i ett tidigt skede säkra den eventuella stödbevisningen som kan finnas. Vid komplicerade ärenden bör åklagaren kontaktas direkt från brottsplatsen, för bedömning av behov om tvångsmedel.

---

⁵⁴ RB 20 kap. 6 §.

⁵⁵ RB 23 kap. 1 §.

⁵⁶ RB 23 kap. 4 §. 2st.

⁵⁷ ÅSF 2005:9, 6§ 1st p1.

⁵⁸ FUK 1 a §.

För att säkerställa effektiviteten i handläggningen vid utredningar om brott i nära relation, har Utvecklingscentrum i Göteborg och Rikspolisstyrelsen tagit fram ett gemensamt arbetssätt med checklistor som ska användas. Där framgår bland annat att handläggningstiden inte ska överskrida sex månader, åklagarens inträde i utredningen ska ske skyndsamt (får inte överskrida 48 timmar från anmälningstillfället), en framställan om målsägandebiträde ska göras omgående, första förhöret med målsägande ska hållas snarast möjligt (får inte överskrida sju dagar från anmälningstillfället) och personella samt reella tvångsmedel ska regelmässigt övervägas. Åklagaren ska även redan från början av utredningen göra en preliminär gärningsbeskrivning, detta för att ha kontroll på inriktningen och utvecklingen under arbetets gång för att se hur komplettering av utredningen bör se ut efter hand.⁵⁹

4.1 Utredningen

Den särskilda komplexitet gällande bevissäkring vid brott i nära relationer, beror på att brotten begås i hemmet där det inte finns andra vittnen, teknisk bevisning saknas och stödbevisningen är ostabil. Även det faktum att brottet begås av en närstående gör att det för offret är svårt både känslomässigt och lojalt att medverka i utredningsarbetet, tillika är offret och vittnen extra känsliga för påverkan av förövaren vid dessa brott. Ofta vill kvinnan inte ens anmäla brotten till polisen.⁶⁰

4.1.1 Bevissäkring

Bevissäkringen i ett tidigt skede i utredningen är oerhört viktig och avgörande för att kunna lagföra ett brott som begåtts. Stödbevisningen måste säkras och förutsättningarna för att kvinnan ska medverka i utredningen måste optimeras. Det är därför av stor vikt att dokumentationen av de inledande förhören, skadorna och brottsplatsen sker effektivt. Möjlighet att videofilma dessa bevis finns i rättegångsbalken. Målsägandes

---

⁵⁹ Åklagarmyndigheten, *Handbok-Handläggning av brott i nära relationer*, Utvecklingscentrum Göteborg, uppdaterad juli 2017, s 6f.

⁶⁰ BRÅ rapport 2014:8, s 76ff.

skador kan exempelvis filmas med stöd av rättegångsbalken 28 kap. 14 §, det krävs dock att kvinnan frivilligt deltar för att detta ska kunna genomföras. Filmen med skadedokumenteringen kan sedan återopas under huvudförhandlingen, men denna måste då vara skild ifrån övriga förhörsuppgifter från målsäganden. Möjligheten finns också att dokumentera den misstänkta skador eller frånvaro av dessa. Det krävs då ett beslut om kroppsbesiktning i enlighet med RB 28 kap. 12 §. I dessa hänseenden är dokumentationen inte frivillig, utan den misstänkte måste underkasta sig skyldigheten.

Särskilda bestämmelser om återopande av videofilm finns i RB 36 kap. 16 § och RB 37 kap. 3 §. Skulle målsägande vägra uttala sig under huvudförhandlingen eller på annat sätt frångår det som sagt under förundersökningen, kan rätten tillåta att filmen spelas upp.⁶¹

4.1.2 Förhör

Ett förhör som hålls i direkt anslutning till anmälningstillfället, bör följas upp av ytterligare ett förhör i en miljö där kvinnan känner sig trygg. Ett förordnat målsägandebiträde har då även möjlighet att närvara. Om kvinnan ger indikation på att hon inte vill medverka i utredningen längre, är den grundläggande åtgärden att kalla till nytt förhör med personlig närvaro, för att ta reda på bakomliggande omständigheter till hennes ställningstagande. Åklagaren ska vid ett tillfälle då kvinnan inte vill medverka längre, ta ställning till om fler utredningsåtgärder ändå ska vidtas och göra en bedömning om åtal kan styrkas utan målsägandes medverkan. Målsägandes medverkan krävs alltså inte för att åtalet ska kunna väckas.⁶²

---

⁶¹ Åklagarmyndigheten, *Handbok-Handläggning av brott i nära relationer*, Utvecklingcentrum Göteborg, uppdaterad juli 2017, s 8f.

⁶² Åklagarmyndigheten, *Handbok-Handläggning av brott i nära relationer*, Utvecklingcentrum Göteborg, uppdaterad juli 2017, s 10.

4.2 Häktning

Häktning är den mest ingripande formen av personella tvångsmedlen. Möjligheten att hålla mannen frihetsberövad, gör det fysiskt omöjligt att han utför vidare våld och hot mot kvinnan. För att häktning ska få lov att ske av den misstänkte gärningspersonen, så krävs det lagstöd för frihetsberövandet. Reglerna för häktning återfinns i RB 24 kap. Dessa regler legitimerar att staten inskränker rörelsefriheten hos den enskilde. Vid frågan om häktning måste en proportionalitetsbedömning göras i varje enskilt fall, skälen för att frihetsberöva någon måste därmed väga tyngre än den kränkning som frihetsberövandet ger upphov till då denne tillfälligt berövas sina grundläggande fri- och rättigheter. Häktning får bara ske om inte samma resultat kan uppnås med en mindre ingripande åtgärd.⁶³

4.2.1 Förutsättningar för häktning

Eftersom tvångsmedlet är så pass ingripande för den enskilda, har domstolen enskilt rätten att besluta om häktning. När en misstänkt ännu inte blivit åtalad kräv därtill också en häktningsframställan från åklagaren. Häktningsframställan skall göras utan dröjsmål och grunderna för häktningen skall kontinuerligt omprövas. Vanligtvis föregås förfarandet av att gärningspersonen blivit anhållen.⁶⁴ Finns det grunder för häktning får personen anhållas i avvaktan på att rätten ska pröva häktningsfrågan. Anhållandet beslutas av åklagaren och ska verkställas skyndsamt om den misstänkte inte redan är gripen. Ett förhör ska hållas med den misstänkte så snart som möjligt och därefter får åklagaren ta ställning till om frihetsberövandet ska fortgå.⁶⁵ Fram till dess att åtal väcks ska en omhäktning ske via häktningsförhandling varannan vecka. När åtal väl

---

⁶³ Ekelöf m.fl, *Rättegång – tredje häftet*, s 52. Och Mellquist och Wirdemark, *Processrätt – grunderna för domstolsprocessen*, s 116.

⁶⁴ Ekelöf m.fl, *Rättegång – tredje häftet*, s 52.

⁶⁵ RB 24 kap. 8 §.

väckts får den misstänkte hållas kvar i häktet fram till dess att huvudförhandling äger rum i målet.⁶⁶

Gärningspersonen måste vara *på sannolika skäl* misstänkt för det aktuella brottet för att få frihetsberövas. Det aktuella brottet måste även ha fängelse som påföljd, med föreskrivet minst ett år. Utöver dessa grundläggande förutsättningar för häktning, måste därtill minst en av de tre häktningsgrunderna vara aktualiserade. Häktningsgrunderna preciseras i RB 24 kap. 1 §. Och innebär att det måste finnas en risk för att den misstänkte flyr eller att kollusionsfara föreligger eller risk för att den misstänkte fortsätter begå brottsliga gärningar.⁶⁷ Den misstänkte har en ovillkorlig rätt att ta del av omständigheterna för häktningen. Åklagaren som tagit beslutet är därmed skyldig att redovisa grunderna som varit betydelsefulla. Viktigt att notera är dock att den misstänkte inte har rätt till kopior av målsägandeförhöret.⁶⁸

4.2.2 Häktningsgrunder

Den första häktningsgrunden som beskrivs i RB 24 kap. 1 §. 1p. är fara för *flykt*. Finns en misstänkt risk att gärningspersonen kommer att avvika eller hålla sig undan i rättsprocessen, får den misstänkte frihetsberövas. Denna grund rör sig om fall där det misstänks att personen kommer att lämna landet eller göra det omöjligt att få tag i honom för att inställa sig vid en eventuellt kommande huvudförhandling. En sån omöjlighet kan vara att personen befaras kunna ändra sitt utseende så pass mycket att denne inte skulle vara igenkännlig för polisen, om denne behövs hämtas till förhör eller liknande.⁶⁹

Den andra grunden för häktning reglerar i paragrafens andra punkt. Denna beskriver *kollusionsfara*. Innebörden av risken för kollision är att det befaras

---

⁶⁶ RB 24 kap. 18 §.

⁶⁷ RB 24 kap. 1 §.

⁶⁸ RB 24 kap. 9 a §.

⁶⁹ Fitger mf, Rättegångsbalken (3 dec 2017, Zetee), kommentaren till 24 kap. 1 §.

att den misstänkte kan komma att undanröja bevis som är viktiga i utredningen och även försvåra för utredningen av brottet som begåtts. Främst rör det sig om risken för att avlägsna spår efter brottet, men även förstörelse av saker som kan ha betydelse som bevisning i utredningen. Kollusionsfara föreligger även om det finns en risk att gärningspersonen kommer att försöka påverka vittnen eller målsägande om vilka uppgifter dessa ska lämna i förhör. Allteftersom tiden går från brottet avtar kollusionsfarans betydelse för brottsutredningen. När bevis har säkrats och de flesta förhör har hållits är kollusionsfaran lägre, och därmed även grunden för häktningen.⁷⁰

Den tredje häktningsgrunden kallas *recidivfara*. Innebörden av recidiv är att det kan befaras att det finns en risk för att gärningspersonen kommer fortsätta med sin brottslighet. Denna grund för häktning tar särskilt sikte på att ge skydd till personer som hotas av att utsättas för brottslighet från den misstänkte. När brott i en nära relation uppstått består risken för kollusion främst i att den misstänkte försöker påverka kvinnan genom repressalier eller hot om sådana, för att hon inte ska medverka i utredningen. Att den misstänkte faktiskt inte kan utföra fler brott under pågående förundersökning, gör att tiden för utredningen inte behöver bli längre än nödvändigt.⁷¹ Recidivrisken bedöms vanligtvis med beaktan av den misstänktes brottsregister. Även om personen inte har någon brottslighet sedan tidigare, bör möjligheten finnas att argumentera för att typen av brottslighet, dvs grov kvinnofridskränkning, har en sådan karaktär av upprepande kränkningar att det i sig finns en risk för vidare brottslighet mot samma kvinna.⁷²

Särskilt i den inledande fasen av förundersökningen är risken för kollusion och recidiv överhängande, när det gäller brott i nära relationer. Åtminstone ett anhållande bör därför vara aktuellt vid en polisanmälan.

---

⁷⁰ Fitger mf, Rättegångsbalken (3 dec 2017, Zeteo), kommentaren till 24 kap. 1 §.

⁷¹ Fitger mf, Rättegångsbalken (3 dec 2017, Zeteo), kommentaren till 24 kap. 1 §.

⁷² Åklagarmyndigheten, *Handbok-Handläggning av brott i nära relationer*, Utvecklingcentrum Göteborg, uppdaterad juli 2017, s 10.

Frihetsberövande av en misstänkt hindrar att denne försöker påverka brottsoffret och aktuella vittnen som kan ha stor betydelse för utredningen, därför är det angeläget att åklagaren alltid överväger fortlöpande om det finns kvalifikationer för häktning.⁷³

4.2.3 Obligatorisk häktning

I RB 24 kap. 1 § 2st, finns en reglering om obligatorisk häktning. Vid vissa mycket allvarliga brottstyper, där straffskalan har ett minimum som överstiger två års fängelse, finns en presumtion för att häktning ska ske. Brotten som det rör sig om är främst våldtäkt, dråp, mord och mordbrand.⁷⁴ Anledningen till den obligatoriska häktningen ligger i att det finns en presumtion för flyktfara och eller kollusion vid denna typ av brottslighet, därför har rekvisitetet *risk* tagits bort i bestämmelsen. Domstolen ska vid dessa fall anta att någon av häktesgrunderna föreligger utan att behöva göra en närmre utredning om så är fallet och det behöver inte ha lagts fram något stöd för att häktesgrunder finns från åklagarens sida. Dock krävs att fortfarande att gärningspersonen är på *sannolika skäl* misstänkt för det aktuella brottet. Endast då det framgår och är uppenbart att det inte finns något skäl för häktning, kan den obligatoriska häktningen frångås. Dessa skäl som bryter presumptionen är av det slag att den misstänkte redan befinner sig på en anstalt eller är mycket allvarligt sjuk.⁷⁵

4.2.4 Utredningshäktning

Ett undantag finns till bestämmelsen om misstankegraden för det aktuella brottet. Möjligheten till häktning finns även i undantagsfall då misstankegraden endast uppnår *skälig misstänkt*, med det är av synnerlig vikt att personen tas i förvar i väntan på vidare utredning. Omprövning av

---

⁷³ Åklagarmyndigheten, *Handbok-Handläggning av brott i nära relationer*, Utvecklingcentrum Göteborg, uppdaterad juli 2017, s 10.

⁷⁴ Ekeflö mf, *Rättegång – tredje häftet*, s 61.

⁷⁵ Fitger mf, *Rättegångsbalken* (3 dec 2017, Zeteo), kommentaren till 24 kap. 1 §.

frågan måste då ske inom en vecka från beslutet. Undantaget är avsedd att användas vid tillfällen då åklagaren inte hinner få fram tillräckligt med bevisning för misstankegraden ska nå upp till *på sannolika skäl* inom den tidsfrist som står till förfogande för häktesframställningen, där det finns skäl att tro att fortsatt utredning inom kommer leda till att misstankegraden uppnås. Förutsättningar för användandet av utredningshäktning är att första, tredje och fjärde styckena i 1 § är uppfylla. Bestämmelsen gäller alltså inte den obligatoriska häktningen. Därtill måste brottet som begåtts var föreskrivet med fängelse som påföljd med ett minimum på ett år och det får inte antas att den misstänkte kommer dömas endast till böter som påföljd, om utredningen leder till åtal. Starka skäl ska också finnas till häktesgrunderna föreligger, så som att risken är särskilt hög att flykt, kollusion eller recidiv kommer ske. Justitieutskottet uttalade sig i förarbetena till paragrafen att bestämmelsen endast bör tillämpas då särskilt komplicerade omständigheterna finns i förundersökningsarbetet.⁷⁶

4.3 Kontaktförbud

För att skydda ett brottsoffer från vidare våld och hot, finns möjligheten att ansöka om kontaktförbud. Innebörden av kontaktförbudet är att förbudspersonen inte är tillåten att på något sätt kontakta skyddspersonen.⁷⁷ Kontakt får således inte ske varken via besök, sms, telefonsamtal eller meddelande via tredje person. Möjligheten till kontaktförbud är en ingripande åtgärd i personen integritet, som innebär kontroll och tvång mot den person som åläggs, därför måste en noggrann proportionalitetsbedömning göras i varje enskilt fall. Syftet som skall uppnås med kontaktförbudet, måste stå i rimlig proportion till det tvång som förmedlas. Kan en mindre ingripande åtgärd användas, bör detta ske i första

---

⁷⁶ Fitger mf, Rättegångsbalken (3 dec 2017, Zeteo), kommentaren till 24 kap. 3 §.

⁷⁷ Jag kommer använda mig av begreppen "förbudsperson" och "skyddsperson" i detta avsnitt, för att enklast göra skillnad på och beskriva vem som syftas på i texten. "Förbudspersonen" avser mannen i en nära relation och "skyddspersonen" avser kvinnan.

hand.⁷⁸ Längden på kontaktförbudet beslutas på omständigheter i det enskilda fallet, med en maxlängd på två månader. Finns behov för förlängning av förbudet, kan detta göras via en omprövning och förlängningen kan då ske med två veckor i taget.⁷⁹

För att utfärda ett besöksförbud, krävs det inte att förbudspersonen redan gjort sig skyldig till brott mot den aktuella skyddspersonen. Besöksförbudet har ett brottsförebyggande syfte och därmed måste omständigheter som rör både förbudspersonen och skyddspersonen beaktas. Hot och våld från förbudspersonen i tidigare relationer eller mot barn, är en tydlig indikator på att det finns en hög risk för att ny brottslighet kommer begås mot den förbudet avser att skydda. Denna omständighet är därför av särskild vikt att beakta vid bedömning om kontaktförbud skall åläggas. Hot och riskbedömningar som görs av polisen⁸⁰ och åklagaren, vilka ligger till grund för kontaktförbudet, innehåller därför avsnitt med tidigare brottslighet mot någon annan persons liv, hälsa, frihet och frid.⁸¹

4.3.1 Förbud att vistas i gemensam bostad

Möjligheten till besöksförbud finns även då parterna har gemensam bostad, om risken finns att skyddspersonen kommer att utsättas för brott. Denna form av besöksförbud får endast användas om skälen för ett sådant beslut väger *väsentligt tyngre* i proportion till den inskränkning i rörelsefriheten som förbudet innebär för den ålagda.⁸² För att förbudspersonen ska förbjudas att vistas i bostaden måste det finnas omständigheter där risken för brott mot skyddspersonen är påtagliga. Proportionalitetsbedömningen ska bygga på en högre risk för våld, när det rör sig om fall där bostaden ska ingå

---

⁷⁸ Prop. 2010/11:45 s 37.

⁷⁹ Prop. 2010/11:45 s 41f.

⁸⁰ Se avsnitt 5.2.

⁸¹ Prop. 2010/11:45 s 39f.

⁸² Prop. 2010/11:45 s 38.

i kontaktförbudet. För att risken ska vara *påtaglig*, ska det finnas en direkt och akut hotbild mot skyddspersonen. Sannolikheten är därmed kraftig övervägande för att brott mot skyddspersonens liv och hälsa, kommer begås av förbudspersonen.⁸³

Förutom kontaktförbudets huvudsakliga syfte att avvärja fara, har bestämmelsen om besöksförbud i gemensam bostad som syfte att låta skyddspersonen få en möjlighet att överväga en eventuell separation och kunna vidta nödvändiga åtgärder för att lösa praktiska problem, så som att hitta ny bostad. För att skyddspersonen ska ha rimligt med tid till att etablera lösningar, kan besöksförbudet sättas upp till en gräns på två månader, med möjlighet till förlängning med högst två veckor per omprövning. Omprövningen bör ske ofta, då förbudet är väldigt ingripande för förbudspersonen.⁸⁴

4.3.2 Utvidgat och särskilt utvidgat kontaktförbud

Vid tillfällen då skyddet behöver vara mer omfattande och då det grundläggande kontaktförbudet inte är tillräckligt för att uppnå syftet med kontaktförbudet, kan ett *utvidgat kontaktförbud* bli aktuellt. Kontaktförbudet utökas då geografiskt och olika områden blir förbjudna att vistas på för förbudspersonen. Förbudet kan omfatta skyddspersonens bostad, arbete och vanliga platser där denne brukar vistas på.⁸⁵ Det utvidgade kontaktförbudet tar främst sikte på där skrämstaktik utförs av förbudspersonen mot skyddspersonen, exempelvis genom att ofta dyka upp i skyddspersonens närhet. Åklagaren bör i första hand utreda ett ordinärt kontaktförbud kan vara aktuellt, innan beslut om ett utvidgat kontaktförbud bestäms. Det finns dock inget som hindrar att kontaktförbudet redan från början omfattar även

---

⁸³ Prop. 2010/11:45 s 42.

⁸⁴ Prop. 2010/11:45 s 41f.

⁸⁵ Lagen (1988:688) om kontaktförbud, 2§ 1st.

det utvidgade förbudet. Om ett utvidgat kontaktförbud utfärdas direkt bör det dock krävas att risken för ett visst brott kommer att ske, ska vara av särskilt hög kategori.⁸⁶

Ett *särskilt utvidgat besöksförbud* kan tillämpas när en överträdelse av det utvidgade besöksförbudet har skett av förbudspersonen. Det krävs att förbudspersonen överträtt ett utvidgat kontaktförbud genom fysiska överträdelser, för att detta ska åläggas honom. Dock finns inget krav på att åtal ska vara för handen, men bevisningen för att en överträdelse har skett ska vara tillräckligt starka, så pass att det i princip skulle hålla för lagföring. Området som det särskilda besöksförbudet får omfatta är områden i anslutning till ställen där skyddspersonen brukar vistas, men det geografiska området får inte vara större än nödvändigt. Det förbjudna området ska markeras så exakt som möjligt på en karta för att tydlig visa vart gränsen för kontaktförbudet går. Kartan ska sedan bifogas som en del av beslutet för kontaktförbudet.⁸⁷

4.3.3 Elektronisk övervakning av kontaktförbud

Ett särskilt utvidgat kontaktförbud ska enligt huvudregeln kombineras med villkor om elektronisk övervakning.⁸⁸ För att övervakningen ska fungera är det en förutsättning att den elektroniska utrustningen har installerats. Förbudspersonen måste under hela förbudsperioden bära elektronisk utrustning, en så kallad fotboja. Endast då övervakningen är omöjlig att genomföra, kan presumptionen för övervakning med elektronik brytas. Omständigheter som gör att övervakningen inte fungerar kan vara om förbudspersonen saknar bostad och inte har möjlighet till att nyttja elektricitet som krävs för att ladda batterierna till fotbojan. Även i fall där

---

⁸⁶ Åklagarmyndigheten, "*Kontaktförbud- handbok*", Utvecklingcentrum Göteborg, Uppdaterad feb 2016, s 58.

⁸⁷ Åklagarmyndigheten, "*Kontaktförbud- handbok*", Utvecklingcentrum Göteborg, Uppdaterad feb 2016, s 60.

⁸⁸ Prop. 2010/11:45, s 46.

personen lider av någon allvarlig sjukdom som gör att denne inte kan klara att medverka i övervakningsarbetet, kan leda till att presumtionen bryts.⁸⁹

Verkställigheten av övervakningen ska ske av Polismyndigheten på den ort där besöksförbudet i huvudsak är utfärdat. I uppgiften ingår att montera och installera den elektroniska utrustning och sedan att övervaka systemet och hantera larm som inkommer. Den övervakning som sker får bara röra sig om hur besöksförbudets gränser respekteras, i övrigt får inte information hämtas om vart förbudspersonen befinner sig.⁹⁰ Förbudspersonen är skyldig att medverka till verkställigheten när ett beslut meddelats honom. Det är därför viktigt att denna får ta del av information vad övervakningen innebär och hur utrustningen fungerar för att han ska kunna fullgöra sin skyldighet. Om förbudspersonen hindrar att övervakningen kan påbörjas eller fortlöper, utgör detta förfarande ett brott, så kallat *hindrande av elektronisk övervakning*.⁹¹

Övervakningen med fotboja får beslutas till högst sex månader, med möjlighet till förlängning på tre månader per gång. Särskilt utvidgat kontaktförbud som inte är förenat med villkor om elektronisk övervakning får meddelas till högst ett år, med möjlighet till förlängning om ett år per omprövning.⁹²

---

⁸⁹ Åklagarmyndigheten, ”Kontaktförbud- handbok”, Utvecklingcentrum Göteborg, Uppdaterad feb 2016, s 62.

⁹⁰ Prop. 2010/11:45, s 51.

⁹¹ Åklagarmyndigheten, ”Kontaktförbud- handbok”, Utvecklingcentrum Göteborg, Uppdaterad feb 2016, s 63.

⁹² Prop. 2010/11:45, s 81.

5 Polisens brottsförebyggande arbete

Den instans i samhället som främst har uppmärksammat lidandet hos brottsoffren och försökt förbättra deras situation är Polisen. Arbetet är beroende av enskilda polisers engagemang när det gäller frågor om brottsoffret. För att polisen ska kunna arbeta effektivt med att ingripa och utreda brott är det nödvändigt att de har kunskap om hur kvinnor påverkas av att leva i ett misshandelsförhållande. De strategierna som kvinnorna använder till sin egen överlevnad, kan liknas vid hur människor agerar och reagerar när de befinner sig i krig, katastrofer och under fångenskap.⁹³

5.1 Strukturerad riskanalys

Polisen arbetar lokalt med personsäkerhet och tar hand om de skyddsåtgärder som bedöms vara nödvändiga att vidta, efter en strukturerad riskanalys.⁹⁴ Polisen genomför riskanalyser för att bedöma hur hotbilden ser ut mot kvinnan, med beaktande av hennes sårbarhetsställning och konsekvenserna som kan uppstå då ett hot förverkligas mot henne. Baserat på denna riskbedömning tas sedan beslut om skyddsåtgärder bör vidtas, för att långsiktigt förebygga brott. Arbetet med riskanalyser syftar till att identifiera personer som löper hög risk att utsättas för upprepad brottslighet och samtidigt ge brottsoffret trygghet att medverka under rättsprocessen. Riskanalyserna baseras på den aktuella tidpunkten och kan därför behöva omprövas flera gånger när omständigheter förändras kring brottsoffret eller gärningspersonen. Uppföljning av behoven för skydd kan variera mellan

---

⁹³ Nylen, Lars, ”Rättsväsendet – polisens roll”, s 157.

⁹⁴ Med ”risk” avses här den *sannolikhet* att en konkret händelse kommer att inträffa. Hotet mot kvinnan utgörs av den misstänktes faktiska förmåga och avsikt att realisera ett angrepp som denne gett uttryck för.

olika typer av insatser eller utefter önskemål och inställning från skyddspersonen.⁹⁵

Inledningsvis gör polisen bedömning om det är tillräckligt att kvinnan söker hjälp hos andra verksamheter, så som socialtjänst eller via stödorganisationer. Det ligger i varje polisanställds skyldighet att vid en första kontakt med en brottsutsatt kvinna, göra en initial bedömning om hur hotbilden ser ut mot henne. Föreligger det hot mot henne eller risken finns för eskalerande våld, har polisen en skyldighet att informera vidare till den lokala brottoffersamordningen att behovet finns för att göra en strukturerad bedömning. Detta ska ske senast följande vardag. För att upptäcka hot mot en kvinna, är det viktigt att de personer som kommer i kontakt med brottsoffret har en grundläggande kompetens att göra initiala riskbedömningar, vilket också innebär att kunskapen om agerandet vid sådant hot spelar stor roll. Detta ställer stora krav på förundersökningsledaren, som har en central roll i detta sammanhang.⁹⁶

Den initiala bedömningen kompletteras sedan vid behov med en strukturerad riskbedömning och vid svårare fall görs även en fördjupad bedömning. Personalen som genomför strukturerade bedömningar bör ha speciella kunskaper i ämnet och en särskild utbildning för ändamålet ska ha genomgått. När den strukturerade riskbedömningen görs, använder sig polisen av check-listor som innehåller ett antal bedömningspunkter och riskfaktorer. Dessas punkter och faktorer baseras på forskning som tidigare gjorts över vilka indikationer som har betydelse för att framtida våld kommer att uppstå. Polisen använder sig främst av den riskbedömning som benämns SARA (Spousal Assault Risk Assessment), när det gäller våld i nära relationer.⁹⁷ Fokus ligger här på förövaren och hur stor risken är att han

---

⁹⁵ Rikspolisstyrelsen, ”riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå”, D nr POA-400-1222/09.

⁹⁶ Rikspolisstyrelsen, ”riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå”, D nr POA-400-1222/09.

⁹⁷ Rikspolisstyrelsen, ”riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå”, D nr POA-400-1222/09. S 22.

upprepar partnervåldet. Dokumentet SARA:SV⁹⁸ är en checklista som består av tre delar och omfattar 15 faktorer. Den första delen tar sikte på gärningspersonens historia om tidigare partnerrelaterat våld och belyser fem riskfaktorer. Nästa del handlar om kartläggning av mannens psykosociala status. Avslutande del fokuserar på olika sårbarhetsfaktorer hos offret. Varje riskfaktor ska bedömas utifrån den aktuella situationen, från nutid upp till fyra veckor tillbaka, och historiskt.⁹⁹ Förnyad riskbedömning görs när nya omständigheter kommer myndigheten till kännedom, men ska ske minst var sjätte månad enligt rekommendationer i användarjournalen till SARA:SV.¹⁰⁰

Vid särskilt komplicerade ärenden kan det även behövas en fördjupad bedömning för att få in ytterligare information eller andra perspektiv på hotbilden. Det är främst personal inom kriminalunderrättelsetjänster som genomför de fördjupade riskanalyserna, dessa har specialistkompetens inom området för riskanalyser. Då en fördjupad bedömning gjorts kan behovet av särskilt personsäkerhetsarbete prövas. Personsäkerhetsarbetet är det mest kvalificerade skydd som polismyndigheten erbjuder. Arbetet rör sig om långtgående förändringar i kvinnans liv och används därför bara då hotbilden är mycket allvarlig. Det krävs att särskilda förutsättningar ska vara uppfyllda, för att ingå i det särskilda personsäkerhetsarbetet.¹⁰¹

För att enhetligt bedöma hot och risk mot ett brottsoffer, bör resultatet av riskanalyser presenteras genom en vedertagen skala för hot och risk, för att underlätta överföringen av ärenden mellan olika myndigheter. ”Hot” presenteras genom en femgradig skala. Den första nivån innebär att det inte finns något *identifierbart hot* mot skyddspersonen. På den andra nivån finns det inget konkret hot, däremot ett potentiellt hot baserat på omständigheter knutna till skyddspersonen, därav är hotnivån *något förhöjt*. Följande nivå

---

⁹⁸ Se Bilaga A.

⁹⁹ <http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/sokimetodguidenforsocialtarbete/sara-svspousalassaultriskasses>.

¹⁰⁰ Rikspolisstyrelsen, ”riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå”, D nr POA-400-1222/09. S 22.

¹⁰¹ Rikspolisstyrelsen, ”riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå”, D nr POA-400-1222/09.

innebär ett *förhöjt* hot, då ett konkret hot eller större förmodat hot finns i anslutning till skyddspersonen. Finns ett konkret hot och personen som misstänks utföra hotet har förmågan att realisera det, hamnar bedömningen på *påtagligt förhöjt hot*. Den sista och femte nivån innebär ett *kraftigt förhöjt hot*, här finns indikation på att ett konkret hot är överhängande och kommer förverkligas mot skyddspersonen.¹⁰²

”Risk” beskrivs med en tregradig skala och bedöms utifrån förhållanden som rör skyddspersonen. Med hjälp ifrån skalan bedöms sedan vilka skyddsåtgärder som anses lämpligt att sätta in för att skydda kvinnan, insatserna som vidtas är dock individuellt anpassade. Då det finns en *viss risk* att kvinnan kommer utsättas för vidare våld, bedöms åtgärder som säkerhetssamtal och larmtelefon vara lämpliga åtgärder. Dessa åtgärder står brottsoffersamordningen för. Om risken är *förhöjd*, faller skydden som vidtas inom ramen för det lokala personsäkerhetsarbetet. Finns en *hög risk* är det antingen det lokala eller särskilda personsäkerhetsarbetet som skyddet utformas utefter.¹⁰³

5.2 Skyddsåtgärder

Utifrån de resultat som framkommer i riskanalyserna, beslutas vilka åtgärder som ska vidtas för att skydda kvinnan mot vidare våld.¹⁰⁴ Visar den strukturerade riskanalysen, som gjorts av brottsoffersamordningen, på att behovet finns för skyddsåtgärder är det polismyndigheten som ska vidta de nödvändiga åtgärderna som är möjliga att genomföra. Samverkan kan även ske med andra myndigheter för att genomföra åtgärderna, exempelvis socialtjänsten. De skyddsåtgärder som finns, kopplade till riskanalyser delas in i två kategorier, offensiva och defensiva. Offensiva skyddsåtgärder är exempelvis övervakning/störning, medling och prioritering av

---

¹⁰²Rikspolisstyrelsen, ”riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå”, D nr POA-400-1222/09.

¹⁰³ Ibid.

¹⁰⁴ Vid akuta situationer kan dock skyddsåtgärder påkallas av en polisman redan på brottsplatsen, men lämnas sedan snarast över till brottsoffersamordningen för fortsatt handläggning.

besöksförbud. Till de defensiva skyddsåtgärderna hör bland annat larmtelefon, hemligt telefonnummer, skyddade personuppgifter och skyddat boende. Vad som styr vilka skyddsåtgärder som sätts in, beror på skyddets omfattnings behov och hur de lokala möjligheterna ser ut gällande samarbetspartners, resurser och längden på skyddsåtgärdernas verkan.¹⁰⁵

Skyddsåtgärderna som är insatta för kvinnan, får inte finnas med som en del av förundersökningen, då mannen har rätt att ta del av de misstankar som är riktade mot honom. Det är därför av största vikt att en riskanalys som påbörjas under förundersökningen hålls skild från brottsutredningen. I annat fall kan skyddspersonens säkerhet komma att riskeras.

Riskanalysen kan även vara en del av åklagarens underlag för beslut om besöksförbud, mycket information hämtas från förhören i förundersökningen men ytterligare information kan behövas. Möjligheten finns för åklagare att beställa en riskanalys från polisen, där kvinnans sårbarhetsfaktorer inte är upptagna. Detta blir då en sammanfattning av riskanalysen ex, SARA:SV. Den som åläggs med ett besöksförbud har rätt att ta del av de handlingar som ligger till grund för beslutet, därför är det viktigt att känslig information inte lämnas ut som gör att kvinnas liv äventyras.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Rikspolisstyrelsen, ”riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå”, D nr POA-400-1222/09. S 19.

¹⁰⁶ Rikspolisstyrelsen, ”riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå”, D nr POA-400-1222/09. S 23.

6 Socialstyrelsens dödsfallsutredningar

Socialstyrelsen har sedan 2012 i uppgift att utreda dödsfall av vuxna, som avlidit med anledning av brott som utövats av närstående eller tidigare närstående.¹⁰⁷ Utredningarnas syfte är att ge underlag till förslag på åtgärder som förebygger att vuxna utsätts för våld i nära relationer, syftet är även att bygga upp en långsiktig kunskapsbank om dödsfallen. På ett övergripande plan ska utredningarna från ett helhetsperspektiv försöka förstå vad som inträffat och varför det skedde. Mönster i familjen och samhället som har betydelse för dödsfallet ska försöka urskiljas. Varje enskilt falls erfarenhet ska tillvaratas för att få en översikt om hur samhällets skydd eventuellt har brustit. De myndigheter som omfattas i undersökningarna, baseras på vilka som varit inblandade i det specifika fallet. Förebyggande åtgärder ska föreslås om vad som krävs för att dessa brott ska upphöra. Exempelvis kan det röra sig om lagändringar, utveckling av metoder, samverkansfunktioner och forskning.¹⁰⁸ Utredningarna presenteras sedan av Socialstyrelsen vartannat år, där slutsatser och resultat av utredningsverksamheten ska redovisas till regeringen.¹⁰⁹

När en rättsprocess angående dödsfallet är avslutat ska åklagaren eller polismyndigheten underrätta utredningsmyndigheten om ärendet.¹¹⁰ Därefter bedömer Socialstyrelsen om kriterierna för utredning är uppfyllda. De kriterier som gäller för vuxna är att ett brott ska ha begåtts mot kvinnan (eller mannen), av en närstående eller tidigare närstående och att personen avlidit på grund av brottet. Till detta ska det även finnas *anledning att anta* att dödsfallet har samband med situationer som föranleder att behovet av

---

¹⁰⁷ Lagen (2007:606) om utredningar avseende vissa dödsfall. 1 §.

¹⁰⁸ Prop. 2006/07:108, s 20ff.

¹⁰⁹ Förordningen (2007:748) om utredningar avseende vissa dödsfall.

¹¹⁰ Lagen (2007:606) om utredningar avseende vissa dödsfall. 4 §.

skydd eller stöd funnit vid handen, för att denne skulle få hjälp att ändra sin situation.¹¹¹ Enligt Socialstyrelsen själv är underlaget för utredningsverksamheten för begränsat. Urvalet av fall är snävt, vilket gör att underlaget är otillräckligt för att dra generella slutsatser och göra adekvata analyser. Kritiken som lyfts fram av Socialstyrelsen är att urvalet begränsas till de som haft ett skyddsbehov som framgått i utredningsunderlaget, vilket gör att personer som sökt hjälp via andra myndigheter, så som socialtjänsten, inte når fram till Socialstyrelsens dödsfallsutredning. Detta gör att utredningarna inte blir heltäckande, eftersom cirka hälften av fallen inte kommer till Socialstyrelsens kännedom. Lika så begränsas utredningarna till den avlidnes situation, då information om gärningsmannen inte får vara en del av underlaget till utredningarna. Detta medför att bristerna i myndigheternas verksamhet begränsas att utredas och analysen blir ofullständig vad gäller systemet för stöd och skydd.¹¹²

Är kriterierna för utredning av fallet uppfyllda, skickas en begäran till berörda myndigheter om inhämtande av information och andra handlingar som berör ärendet, exempelvis journaler och dokumentation från socialtjänsten, sjukvården och polisen.¹¹³ Den information som sedan inkommer till Socialstyrelsen analyseras och sammanställs. Möjligheten finns för analytikerna att ta hjälp av externa experter vid behov av konsultation och vetenskapliga råd.¹¹⁴

En utredning får inte startas innan en underrättelse kommer in.¹¹⁵ Socialstyrelsen menar i sin rapport att detta är en brist, då det sannolikt inte rapporteras in alla dödsfall som borde utredas, vilket baseras på att kännedom har kommit till Socialstyrelsen via media vid olika tillfällen. Förklaringen till detta kan bero på att kunskapen är otillräcklig hos åklagare

---

¹¹¹ Lagen (2007:606) om utredningar avseende vissa dödsfall. 2 a §.

¹¹² Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”, s 15.

¹¹³ Lagen (2007:606) om utredningar avseende vissa dödsfall. 5 §.

¹¹⁴ Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”, s 13.

¹¹⁵ Lagen (2007:606) om utredningar avseende vissa dödsfall. 6 §.

och Polismyndigheten om skyldigheten att underrätta Socialstyrelsen. Det pågår därför för tillfället en översyn av lagen och dess tillämpning. Socialstyrelsen önskar att uppdraget utvidgas till att omfatta även dödsfall där kriteriet för skyddsbehovet inte uppfylls, samt tillstånd att inhämta uppgifter även om gärningspersonen. Det dödliga våldet skulle då kunna redovisas mer över tid och därmed skulle systembrister och förbättringsbehov kunna redovisas mer komplett.¹¹⁶

6.1 Resultat av utredningen för 2014-2015

I dödsfallsutredningen för 2014–2015 har 31 fall ingått som underlag för analysen. 26 av fallen rör sig om fall där det har varit en man som mördat en partner eller före detta partner. Våld eller hot om våld mot kvinnan, har sedan tidigare varit känt i majoriteten av dessa fall. Tidigare polisanmälningar av kvinnan mot mannen, fanns i tvåtredjedelar av fallen. Statistiken visar även att separation eller signaler av sådan har varit en drivande orsak till att det dödliga våldet har uppstått. Där skilsmässa eller separation redan ägt rum, låg vanligtvis svartsjuka till grund för mordet, oavsett om kvinnan träffat någon ny eller inte.¹¹⁷

Eftersom Socialstyrelsen inte har möjlighet att få tillgång till rättspsykiatriska utlåtanden, är helhetsbilden av mannen svår att göra fullständig. En del journalanteckningar har dock funnits med i underlaget samt information ifrån förövaren själv i förhör, vilket gör att Socialstyrelsen kunnat urskilja vissa karaktäristiska drag om mannen. Nästintill i samtliga fall finns psykisk problematik hos mannen och även missbruk av berusningsmedel är vanligt förekommande.¹¹⁸

---

¹¹⁶ Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”, s 15.

¹¹⁷ Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”, s 26f.

¹¹⁸ Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”, s 27.

Kvinnorna som bragts om livet var i hälften av fallen under 40 år. Dessa kvinnor hade under en längre tid utsatts för våld i relationen och flertalet av dess händelser hade anmälts till polisen. Bland offren fanns nio kvinnor som ansökt om kontaktförbud, dock hade detta endast hunnit utfärdats i två av fallen. Tre av ansökningarna hade avslagits och i resterande fyra fall låg fortfarande kontaktförbudet under utredning.¹¹⁹

Enligt Socialstyrelsen har skyddet för dessa kvinnor inte räckt till. Trots kvinnorna varit i kontakt med socialtjänsten och sjukvården, och deras situation därmed blivit känd, så har det ändå lett till dödsfall. Bristande helhetssyn och kunskapsbrist om våld, var främsta orsakerna till att inga åtgärder blev vidtagna för att skydda kvinnan. För att få ett långtgående skydd är det därför av vikt att de olika aktörerna samverkar både på ett enskilt och nationellt plan. Samordning av stödinsatser och skyddsinsatser mellan myndigheterna kan hjälpa den enskilda att skyddas från vidare våld, vilket är något som brustit i de utredda dödsfallen. Morden har oftast skett då kvinnan gett efter för det skydd som byggt upp kring henne, främst när hon haft kontakt med mannen för att vara behjälplig mot honom.¹²⁰

Ett av syftena med dödsfallsutredningarna är att försöka ta reda på varför dessa skett. Socialstyrelsen konstaterar dock att underlaget de fått in inte varit tillräckligt för att begrunda ett ställningstagande i detta avseende. Det konstateras dock att färre dödsfall kommer ske om brottsoffret i ett tidigt stadium tas om hand av myndigheterna, då för att skydda henne och ge henne stöd och möjlighet för att ändra sin situation. Får kvinnan det grundläggande stöd och skydd som finns initialt, minskar risken att hennes hotfulla situation förvärras och leder till hennes död.¹²¹

---

¹¹⁹ Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”, s 27.

¹²⁰ Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”, s 28.

¹²¹ Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”, s 35f.

Socialstyrelsen har i uppdrag att lämna förslag på förebyggande åtgärder mot dödligt våld. De har sedan tidigare tagit fram ett stort antal handlingsplaner och rutiner för olika myndigheter att följa, där brottsoffret vanligtvis etablerar sin första kontakt. Därmed finns kunskap ute hos myndigheterna, bristerna är dock att handlingsplanerna inte följs och efterlevs. Lika så utreds inte alltid kvinnans situation ordentligt, och dokumentationen är allt för ofta bristfällig. För att öka effektiviteten i skyddet för kvinnorna, bör därför samordningen bland myndigheterna öka. Kunskapen som finns ute hos myndigheterna måste förankras väl bland dem som arbetar där. Även andra vägledningar och kunskapsstöd som redan finns, måste användas adekvat för att kvalitetsutvecklingen ska öka vid arbetet med våldsutsatta.¹²²

Samhällets insatser för att förebygga våldet måste också inkludera den person som utövar våldet. Männerna bakom våldet har ett stort behov av hjälp, då de ofta lider av psykiska besvär och alkoholproblem. Vissa av männen är kraftigt våldsbenägna och sannolikheten att de utsätter en kvinna för dödsmisshandling är särskilt hög. Av denna anledning är det även viktigt att rättssystemet fungerar. Särskilt observerar Socialstyrelsen att kontaktförbudet är en svag punkt i dessas sammanhang, då kvinnan befinner sig i en utsatt situation. En ytterligare länk som är svar i systemet är då verkställigheten av en dom dröjer. Har en man dömts till fängelse som påföljd för brott mot kvinnan, ökar risken för henne under den tiden innan domen verkställs.¹²³

Kvinnorna i studien har sedan tidigare levt under långvariga våldsförhållanden när de kontaktat polisen för första gången. Vid mordtillfällena hade våldet dessutom trappats upp tiden före händelsen. För att rädda liv är det avgörande hur bemötandet sker från myndigheten. Personalen måste kunna tolka signalerna hos brottsoffret för att identifiera

---

¹²² Socialstyrelsen, "Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott", s 36.

¹²³ Socialstyrelsen, "Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott", s 36.

riskfaktorerna och därefter snabbt agera för att ge skydd till kvinnan och förhindra vidare våld. ”Våga fråga” är Socialstyrelsens ledord när det gäller bemötandet av brottsoffret. Alla aktörer bör vid minsta misstanke om våld åtminstone ställa frågan om det. Samverkan mellan myndigheterna är även nödvändig för att få ett tillräckligt och fungerande skydd. Samordning av arbetet gör att kvinnans helhet i situationen kan belysas så att alla delar kommer fram i ljuset. Myndigheterna måste ha en gemensam plan för att tilldelas vem som gör vad för kvinnan, för att förhindra att de motverkar varandra. Exempelvis bör polisen och socialtjänsten samtala om de riskbedömningar som var och en gör, för att stämma av hur de överensstämmer med varandra.¹²⁴

6.2 Resultat av utredningen 2012-2013

Den första dödsfallsutredningen som tar upp vuxna som avlidit med anledning av brott omfattar åren 2012 och 2013. I studien är samtliga dödsfall kvinnor och förövaren en man. Tolv dödsfall hade rapporterats in till Socialstyrelsen, av dessa var tio fall kategoriserade till våld i nära relation. Resultatet av utredningen skiljer sig inte mycket ifrån den som följde för åren 2014 och 2015. Även denna utredning visar nämligen på att den högsta orsaken till det dödliga våldet var skilsmässa eller separation. Lika så konstateras att våldet varit känt sen tidigare för myndigheterna. Den psykiska ohälsan hos förövaren lyfts också fram i rapporten. Sammanfattningsvis kommer Socialstyrelsen fram till att behovet av förbättringar inom de olika myndigheterna är stort. Framst behövs ökad kompetens hos personerna som möter brottsoffret för att uppmärksamma våldet och riskerna, för att därefter kunna tillämpa skydd och stödåtgärder som är relevanta i det enskilda fallet.¹²⁵

---

¹²⁴ Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”, s 37.

¹²⁵ Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2012–2013. -Socialstyrelsens utredning av vuxna och barn som avlidit med anledning av brott”, s 7ff.

6.3 Förslag om ändringar för att effektivisera dödsfallsutredningarna

För att effektivisera och göra Socialstyrelsens dödsfallsutredningar mer ändamålsenliga, har Socialdepartementet fått i uppdrag att utreda och analysera utredningsverksamheten enligt lagen (2007:606) om utredningar avseende vissa dödsfall. Förslag till förbättringar i verksamheten och eventuella lagändringar föreslås i utlåtandet.¹²⁶ För tillfället befinner sig promemorian ute hos remissinstanser¹²⁷ och regeringen kommer ta ställning till förslaget först när dess synpunkter sammanställts. Förbättringarna som föreslås är tänkta att träda i kraft 1 januari 2019.¹²⁸

Ett av förslagen som lämnas i promemorian är att tydliggöra syftet med dödsfallsutredningarna. Syftet är som tidigare nämnt att utredningarna ska ge regeringen underlag till att fatta beslut om förebyggande åtgärder som måste vidtas för att hindra att kvinnor (och män, samt barn), utsätts för dödligt våld av närstående. Lagen anger att händelseförloppet ska klarläggas och orsakerna till dödsfallet ska anges, samt identifiera de skyddsåtgärder som vidtagit som brottsförebyggande åtgärd. Syftet har dock varit svårt att nå, vilket delvis har berott på att enskilda felaktigheter inte ska redovisas i rapporten och det är svårt att göra uttalanden om systematiska fel utan att beröra enskildas fel och ansvar. Därtill hör också det faktum att underlaget för utredningarna har leget på ett för litet antal fall att analysera för att komma fram till en helhetsbedömning. Ändringen som föreslås är att syftesbestämmelserna kring vad utredningens resultat ska användas till, omformuleras så att detta tydliggörs. Konkreta förslag på åtgärder är inte alltid möjligt att föreslå, därför ska syftet med utredningarna anges till att *ge underlag för beslut om åtgärder, åtgärder som har som mål att förebygga*

---

¹²⁶ Ds 2017:47, s 15.

¹²⁷ Sista dagen för svar var den 18 dec 2017, enligt regeringens hemsida.

¹²⁸ <http://www.regeringen.se/rattsdokument/departementsserien-och-promemorior/2017/10/ds-201747/>.

likande händelser. Underlaget som Socialstyrelsen tar fram ska då kunna användas av behöriga beslutsmyndigheter att fatta övergripande beslut på ett nationellt plan.¹²⁹

För att fler fall ska finnas med i underlaget för Socialstyrelsens utredningar föreslås att även fall där förberedelse, stämpling och försök till mord varit aktuella, ska ingå som kriterier för att ta med fallet i utredningsarbetet.¹³⁰

Promemorian bedömer också att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten bör få i uppdrag av regeringen att ta fram rutiner och riktlinjer för att säkerställa att underrättelseskyldigheten följs.¹³¹

Utredningsverksamheten har sedan tidigare haft möjlighet att anlita experter vid analysen av dödsfallen. Det nya förslaget är att detta ska klargöras vara tillåtet och att de myndigheter och experter som efterfrågas av utredningsledaren ska vara skyldiga att ställa dessa experter till förfogande. Detta för att analysen ska formos utifrån ett multiprofessionellt angreppssätt ur både brett och djupt perspektiv.¹³²

Ett annat förslag är att uppgifter om förövaren ska kunna inhämtas för att effektivisera utredningarna avseende vuxna. I nuläget är detta något som inte är tillåtet. För att kunna bedöma skyddsbehovet är detta dock nödvändigt att beakta och just åtgärder mot förövaren som kan ha avgörande betydelse för att förhindra nya brott.¹³³

---

¹²⁹ Ds 2017:47, s 53ff.

¹³⁰ Ds 2017:47, s 57 och 74.

¹³¹ Ds 2017:47, s 90f.

¹³² Ds 2017:47, s 103ff.

¹³³ Ds 2017:47, s 95f.

7 Fallet Lotta Rudholm

Fallet Lotta som nämnes i inledning av uppsatsen, kommer beskrivas närmre i detta kapitel. Lotta hade redan före dödsmisshandeln anmält mannen hon haft en relation med, men förundersökningen lades ner av åklagaren. Den 4 juni 2016 anhölls Lottas före detta pojkvän, för att brutalt ha misshandlat henne. Detta blir genast ett av de mest uppmärksammade och omdebatterade mordena på nyheterna. Starka reaktioner kommer på att samhället inte tar problemet med våld på allvar.

7.1 Bakgrund

Mannen som anhölls för misshandeln hade året tidigare blivit villkorligt frigiven från ett fängelsestraff som han dömts för på grund av brottet ”grov kvinnofridskränkning”. Vid den tidpunkten hade han avtjänat två år på det tidigare utfärdade fängelsestraffet. Detta var dock inte första gången han avtjänat ett straff för våldsbrott. MJ har en lång bakgrund av missbruk och våld. Redan när MJ precis fyllt 15 år, grips han för första gången för misshandel. Vid 17-års ålder blir mannen dömd för en grov misshandel på en vakt, där offret fått en så allvarlig hjärnskakning att han mist nästan hela sin syn. Kort efter att MJ frigetts från det fängelsestraffet han tilldömdes då, sker hans första mord. Det är en oprovocerad händelse på en 30-årig man som av en slump befinner sig på samma ställe som MJ. Mannen döms till 8 år i fängelse. Det mesta av MJ våld har dock riktat sig mot kvinnor, särskilt dem han haft en relation med.¹³⁴

En kriminalvårdare beskriver honom som inställsam, charmerande och manipulativ. Det noteras under hans tid i fängelset att risken finns för att MJ kan återfalla i våld. Kriminalvårdaren avråder att han ska släppas fri, med uttalandet ”han kommer slå ihjäl någon”. Trots det blir MJ villkorligt

---

¹³⁴ Mål B 9585-16.

frigiven under hösten 2010. Våldsbrotten påbörjas då igen. Han döms till skyddstillsyn och behandling för fyra fall av misshandel mot en kvinna han har en relation med. Frivården och psykiatrin får dock inte ihop något samarbete och arbetet rinner ut i sanden. Ett år senare kommer nästa våldshändelse mot en kvinna som han har en relation med. Relationen har haft stora inslag av våld och eskalerar under en morgon, då MJ trycker upp en kniv mot kvinnans hals. MJ åtalas för händelsen och döms till 2 ½ års fängelse. Ett behandlingsprogram mot relationsvåld sätts in på honom under fängelsetiden, men detta väljer han att hoppa av. I oktober 2015 blir han villkorligt frigiven igen. I en rapport från kriminalvården står det vid frigivelsen att det föreligger en hög risk att MJ kommer begå fler våldsbrott mot kvinnor. Risken är dessutom förhöjd på grund av hans långa missbruk av droger och doppingpreparat.¹³⁵

Mannen berättar i förhör under rättegången för mordet på Lotta, att han återfaller i narkotikamissbruk kring nyår 2015/2016. Han får kontakt med Lotta via internet i slutet av januari 2016. De har gemensamt intresse för träning och fann varandra i grupp på Facebook. Kort därefter bestämmer de sig för att träffas och ta en fika på ett café. Lotta vet inte då att han har en lång bakgrund av missbruk och våld. En vänskapsrelation inleds och Lotta blir MJ:s stöttepelare. Efterhand öppnar han upp sig allt mer och berättar delar av sin kaotiska bakgrund. Han är till en början väldigt charmig och uppvaktande mot Lotta och vänskapen utvecklas så småningom till ett kärleksförhållande. Relationen svänger dock snabbt och redan i mars har Lotta skrivit i sin dagbok att MJ börjar bli aggressiv. Lotta dokumenterade sedan i sin kalender om våldet när det uppstår. Hon skickade även bilder till en vän med foto tagna på blåmärken när hon blivit misshandlad. Bilder har funnits på blåmärken över bröst och armar, hennes fötter som blivit blodiga efter att MJ kastat ett glas på dem och blåmärke på benen efter att han sparkat på henne. I mitten av maj har hon skrivit i sin dagbok att hon vill lämna honom och att hon dessutom försökte ett par gånger men han hade då

---

¹³⁵ Mål B 9585-16.

blivit aggressiv. Istället hoppades hon på att få relationen att sakta rinna ut av sig själv.¹³⁶

En syster till Lotta vittnar under rättegången om att MJ också var väldigt svartsjuk och hade ett allvarligt kontrollbeteende. Detta gör att han begränsar Lottas liv och vill inte låta henne ha några vänner. Flera vänner vittnar om ett förhållande med upprepade hot, våld och stor rädsla. Lottas syster Camilla berättar att hon ringt polisen vid ett tillfälle då Lotta hört av sig och sagt att ”han kommer ha ihjäl mig”. Efter samtalet med polisen ska Lotta ha sagt till sin syster att han är farlig. Camilla ska ha försökt förmå Lotta vid ett flertal gånger att anmäla honom, men hon har varit för rädd. Systemen vittnar också om att Lottas psykiska mående blev allt sämre under våren 2015. De hade en nära kontakt och talades vid flera gånger om dagen. Lotta beskrev många gånger hur rädd hon var för MJ och även för att han skulle kunna komma att skada hennes familj.¹³⁷

Vid ett tillfälle i början av maj, har MJ krossat ett revben på Lotta. Då fick hon uppsöka sjukhuset för att få vård. Polisen kopplas in, men MJ får Lotta att säga till dem att hon utsatts för ett rånförsök. Den 25 maj 2015 eskalerar MJ destruktiva beteende och han börjar ringa samtal för att svärta ner Lotta. Ett av samtalen går till Lottas chef, till henne säger han att Lotta går på kokain och därför genast måste anmälas till polisen. Chefen tar då ett möte med Lotta för att reda ut vad som pågår. Under samtalet bevittnar chefen att Lotta är fruktansvärt rädd och skakad, och det framkommer att MJ har hotat henne till livet. De beslutar tillsammans att Lotta ska hålla sig undan från sin lägenhet kommande dagar och samtidigt göra en anmälan mot MJ. Lotta åker in till polisstationen på kvällen, hon var då livrädd och nedbruten. Efter förhöret som hålls denna kvällen med henne, är hon besviken över bemötandet hos polisen och vågar därför inte göra en anmälan. Polis mannen som höll förhöret med henne konstaterar dock att MJ ligger i topp på riskbedömningen enligt SARA. Meningen är att polisen ska återkoppla till

---

¹³⁶ Mål B 9585-16.

¹³⁷ Mål B 9585-16.

Lotta följande dag, vilket de inte gör. Först tre dagar senare får Lotta kontakt med sitt målsägandebiträde för att få stöd med åtalet. Lotta är dock oerhört rädd för att utsättas för repressalier från MJ och väljer att meddela att hon inte längre vill medverka i utredningen och fallet läggs då ner. Under helgen har Lotta sms-kontakt med MJ och på måndagen flyttar hon åter hem till sin lägenhet.¹³⁸

På tisdagen söker MJ hjälp på vårdcentralen för sitt missbruk och blir där remitterad till psykiatrin. De gör bedömningen att våldsriskerna är för höga och skickar honom vidare till beroendekliniken. MJ har förhoppningen om att han ska bli inlagd på avgiftning. Han berättar om sitt missbruk, sina vanföreställningar och paranoidea tankegångar. Överläkaren bedömer trots det att han inte ska läggas in på avgiftning utan istället erbjuds mediciner. Två dagar senare försöker MJ återigen få hjälp med sitt missbruk. Lotta följer denna gång med honom dit för att trycka på att MJ behöver läggas in under en längre tid för att bli nykter, men ej heller vid detta tillfälle blir han hjälpt. MJ och Lotta skiljs åt därefter, men fortsätter sin konversation per sms.¹³⁹

Under fredagskvällen den 3 juni är MJ ute på krogen. Då leder sms:en till bråk parterna emellan och Lotta bestämmer sig för att helt sluta svara. När MJ beger sig hemåt från krogen på natten, bestämmer han sig för att åka hem till Lotta istället. 05.07 kliver han ur taxin utanför Lottas bostad. En kvart senare ringer han larmcentralen och berättar att han brutalt misshandlat sin flickvän, genom upprepande kraftiga slag mot huvudet och hals, utdelade i både sittande och stående ställning, samt sparkar över kroppen när hon försvarslöst befunnit sig på golvet. Motivet ska enligt honom vid tillfället ha varit svartsjuka. Fyra poliser kommer snabbt till platsen och MJ grips direkt i anslutning till lägenheten. Inne på vardagsrumsgolvet hittas Lotta svårt skadad och tillsynes livlös, dock andas hon svagt fortfarande och ambulans tillkallas brådsnart. MJ är labil i

---

¹³⁸ Mål B 9585-16.

¹³⁹ Mål B 9585-16.

humöret vid gripandet, han pendlar mellan aggressivitet och oro. Han förs till arresten, men kort därefter beslutas att istället köra honom till sjukhuset för vård. Lotta förs till sjukhuset, men återkommer aldrig till medvetandet. Tre dagar senare beslutar Lottas familj att respiratorn som håller henne vid liv, ska stängas av. Det kraftfulla våldet mot huvudet har orsakat så mycket skador att Lottas liv inte går att rädda.¹⁴⁰

Åklagaren yrkar att Martin ska dömas för mord. Det krävs då att han ska ha haft uppsåt till mordet, men inget tyder på att det var planerat att Lotta skulle dö, utan snarare indikerar informationen på att situationen urartat i stunden. Rättsundersökningen visar att MJ inte lider av någon psykisk störning. Tingsrätten bedömer att han hade tillräcklig insikt i att våldet han brukade kunde varit dödligt, därmed förelåg ett likgiltighetsuppsåt. Tingsrätten kommer därför fram till att handlingen ska rubriceras som mord då Martin uppenbart varit likgiltig till följderna av misshandeln och till fullo insett dödsrisken. Påföljden blir fängelse på livstid, vilket baseras på hans gedigna bakgrund av våldsbrott. En överklagan sker till hovrätten, som ändrar straffet till ett tidsbestämt sådant på 18 år.¹⁴¹

7.2 Kritik och åtgärder

Det hålls en manifestation i Stockholm, kort efter att dödsmisshandeln ägt rum, med anledningar av det missnöje som folket känner på rättsväsendet efter dådet.¹⁴² Kritiken mot rättsväsendet leder till att utredningar startar, för att se om åklagaren och polisen i ärendet har begått tjänstefel.

Vid Särskilda åklagarkammaren inleds en förundersökning gällande om tjänstefel har begåtts av de aktuella åklagarna, under handläggningen av ärendet som Lotta anmält. Förundersökningen läggs dock ned den 23 juni 2016, med anledning av det ansågs att ett brott som faller under allmänt åtal

---

¹⁴⁰ Mål B 9585-16.

¹⁴¹ Ibid

¹⁴² <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/de-vill-ha-ny-lag-efter-mordet-pa-lotta>.

inte hade begåtts. Samma dag som ärendet läggs ned startar istället ett tillsynsärende hos Riksåklagaren.¹⁴³ Riksåklagaren syfte med granskningen är att se om åklagarnas handläggning i ärendet Lotta, uppfyller kraven på lagenlighet, enhetlighet och följdriktighet. Ärendet granskas på de sakförhållanden som fanns vid tillfället då anmälan lämnades av Lotta den 25 maj 2016, fram tills dess att förundersökningen lades ned.

Lotta gjorde som nämnt en anmälan den 25 maj 2016 om ”grov kvinnofridskränkning”. I anmälan framgår att hon vid detta tillfälle haft en önskan om att få upprättat ett kontaktförbud och så snart som möjligt få ett målsägandebiträde. Lotta ger även tillstånd till att polisen får inhämta dokumentation från sjukhusbesök som har gjort och berättar att hon själv även tagit bilder på sina skador. I förhöret som hålls med henne i anslutning till anmälan, kan hon uppge fyra specifika händelser till tid och plats. Vid förhöret var hon trött och hade svårt att komma ihåg alla övriga händelser i detalj och ville därför berätta mer om dessa vid ett senare tillfälle.¹⁴⁴ Samma natt som anmälan tagits upp, beslutade jourhavande åklagare att anhålla MJ i sin frånvaro, då han på sannolika skäl var misstänkt för brottet. Skälen till beslutet baserades på att det förelåg både kollusionsfara och recidivfara.

Den 26 maj 2016 på kvällen besöker polisen Lotta i hennes hem och informeras om att en ansökan om målsägandebiträde har skickats in till tingsrätten. Hon framhåller att hon är rädd för MJ och vill därför ligga lågt med anmälan och ska på följande dag återkomma hur hon ville göra med ansökan om kontaktförbudet. Vid besöket får polisen ta del av bilder och anteckningar som Lotta gjort av skadetillfällena, dessa skrivs ner i polisens promemoria som stödbevisning.

Följande dag ger åklagare 1 direktiv till polisen att vidta fler utredningsåtgärder. Nya förhör, där även ett målsägandebiträde skulle

---

¹⁴³ Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningens beslut Dnr ÅM 2016/4143.

¹⁴⁴ Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningens beslut Dnr ÅM 2016/4143.

närvara, skulle hållas för att ytterligare klargöra skadebilden och få fram fler detaljer kring händelserna. Ett kontaktförbud skulle även upprättas om Lotta stod fast vid att hon önskade detta. Målsägandebiträdet kontaktar Lotta och hon framhåller då att hon är oerhört rädd för MJ och att hon därför är osäker på om hon vill fortsätta medverka i utredningen. Hon önskar att få helgen på sig att fundera vidare kring detta, samtidigt tar hon tillbaka sitt medlåtande till att journalanteckningar från sjukhuset får inhämtas. Åklagare 1 meddelar då polisen att om Lotta under helgen bestämmer sig för att inte medverka i utredningen, skulle de kontakta jourhavande åklagare 2 för att eventuellt häva anhållningsbeslutet. Det framgår av Riksåklagarens tillsynsbeslut att det inte fanns någon känd adress eller arbetsplats för Martin, ej heller visste Lotta vart han uppehöll sig vid denna tidpunkt. Det finns ingen dokumentation på vilka ansträngningar som polisen gjort för att söka upp Martin för att anhålla honom, vi vet endast att han var efterlyst. Direktiven från åklagare 1 angav även att ett nytt förhör skulle hållas med Lotta så snart som möjligt om hon bestämde sig för att medverka i utredningen. Hans bedömning var att Lottas medverkan krävdes för att fortsätta ha den misstänka anhållen i sin frånvaro, vilket meddelades till åklagare 2.

Efter helgen hålls ett nytt förhör med Lotta, där målsägandebiträdet dock inte är med, eftersom det sker väldigt kort och i en polisbil. Lotta har då kommit fram till att hon inte längre vill gå vidare med sitt ärende. Hon var rädd att anmälan skulle göra hennes situation värre när det gällde MJs hot och våld mot henne, om det inte ledde till något åtal. Förtroendet för polisen var lågt från hennes sida och därför ansåg hon att de mest utsatte henne för en större fara genom att utreda ärendet. Med anledning av Lottas ställningstagande häver åklagare 2 det anhållningsbeslut som tidigare fattats. Enligt Riksåklagarens bedömning har detta beslut tagits på väl grundade slutsatser. Åklagare 2 har varit skyldig att kontinuerligt pröva om det kvarligger tillräckliga skäl för anhållning, vilket denne gjort. Bedömningen att skälen för häktning ändrades, då Lotta inte längre ville medverka i utredningen, grundas på att det inte fanns möjlighet att nå framgång i utredningen utan hennes medverkan. Bevisläget ändrades därmed och

skälen för häktning var inte längre uppfyllda ansåg Åklagare 2, vilket Riksåklagaren medger vara en adekvat bedömning. Kritik kan därför inte riktas mot Åklagare 2 på denna punkt, enligt Riksåklagaren. Vad som däremot ligger honom till last, är att förundersökningsledarskapet har brustit. Åklagare 2 har inte i sitt ansvar som jourhavande åklagare bidat sig en egen uppfattning i fallets helhet, utan snarare enbart lutat sig tillbaka på de instruktioner som denna fått av Åklagare 1. Riksåklagaren pekar på att de vittnen som ska ha uppgetts kunna stärka bevisläget, har förbisetts av Åklagare 2, vilket är oacceptabelt.

Den 1 juni 2016 var åklagare 1 åter i tjänst och tog del av de nya handlingarna i ärendet. Lottas inställning till ärendets vidare utredning gör att åklagare 1 beslutar att förundersökningen skulle läggas ned med anledning av att det inte fanns tillräckligt med material och bevis som kunde styrka att brott hade begåtts av den misstänkte och det var nödvändigt med Lottas deltagande för att få fram mer stödbevisning. Fler förhör behöves för att få fram detaljer och fullständiga redogörelser över vad som hänt. Det kontaktförbud som tidigare vagt diskuterats, fanns inte någon ansökan om i de förhören som hållits under måndagen. Åklagaren drog slutsatsen att eftersom Lotta inte längre ville medverka i utredningen, ville hon ej heller ansöka om kontaktförbud.¹⁴⁵

Riksåklagaren bedömer att det generellt sett är svårt att utreda brott vidare på ett meningsfullt sätt när målsägande inte vill medverka och finns det inte annan bevisupptagning än dennes muntliga berättelse kan nedläggning av ärende vara det korrekta. I fallet med Lotta fanns dock uppgifter om den misstänkte och indikationer på att mer bevis fanns i form av bilder och sjukhusjournaler. Riksåklagaren anser att Lottas ställningstagande till att inte medverka i utredningen, måste beaktas med den omständighet att uttalandet har skett hastigt i en polisbil då målsägandebiträdet inte närvarat. Ett nytt förhör med Lotta borde istället ha ägt rum på polisstationen efter

---

¹⁴⁵ Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningens beslut Dnr ÅM 2016/4143.

denna händelse, menar Riksåklagaren, för att hon utförligt skulle kunna meddela skälen till sin ändrade inställning. Vid ett sådant tillfälle skulle även ett beslut om besöksförbud kunnat diskuteras, som eventuellt kunnat leda till att Lotta skulle känna sig tryggare och därmed vilja fortsätta sin medverkan i utredningen.

Riksåklagaren anser att det funnits skäl att gå vidare med övrig stödbevisning för att stärka underlaget till ett åtal. De vittnen som nämnts av Lotta vid polisförhören, kunde kallats till förhör och de bilder samt iakttagelser som funnits kring blåmärken och skador borde följts upp och säkrats. Direktiv om dessa utredningsåtgärder borde ha lämnats av Åklagare 1, enligt riksåklagaren. Åklagare 1 har därför brustit i sitt förundersökningsledarskap när denne lagt ner förundersökningen utan att vidta ytterligare åtgärder för bevisupptagandet.

Slutsatserna som Riksåklagaren kommer fram till är att de riktlinjer som finns vid handläggningen av brott i nära relationer, är oerhört viktiga att de följs. Rutinerna bör under inga omständigheter frångås. Även då jourhavande åklagare tillfälligt tar över ett ärende, står det denna till fullt ansvar att begrunda sina beslut på en självständig helhetsbedömning i det konkreta fallet. Att säkra bevisning i ett tidigt skede kan vara avgörande om en målsägande väljer att avstå från vidare medverkan, därför bör detta ske skyndsamt. För att säkerställa målsägandes medverkan i utredning, bör stödet också förbättras till denne, enligt Riksåklagaren.

När Lotta några dagar senare mördas av Martin återupptas förundersökningen gällande ”grov kvinnofridskränkning”, vilket sedermera leder till att han döms för ”mord” och ”grov kvinnofridskränkning”.

7.3 Lex Lotta

Mordet på Lotta väckte stor uppmärksamhet och ilska över hur kvinnors utsatta situation vid brott i nära förhållande inte tas på allvar. Efter

dödsmisshandeln startade en grupp jurister, kriminologer och socionomer en grupp för att skriva ett lagförslag på hur kvinnor ska få ett bättre skydd av polis, socialtjänsten och åklagare. Förslaget innehåller reglering om att åklagaren inte ska kunna ha möjligheten att välja ta tillbaka åtalet om kvinnan inte längre medverkar i utredningen trots hon gjort en anmälan. Åklagaren ska även få tydliga direktiv genom lagen att använda allmänt åtal, då en kvinna inte står fast vid sin anmälan.¹⁴⁶ Maria Hellenius Henrysson är en av initiativtagarna till lagförslaget och grundarna till ”socionomer utan gränser”. Hon skriver i en debattartikel att kunskap kring ämnet är avgörande i grunden för varje beslut. Kunskapen och erfarenheten finns inom både socialtjänsten och inom polisen, dock hade nivån på kompetensen blivit högre och kunnat rädda liv om dessa samordnas. Information skulle då samlats gemensamt och analyseras samt prioriteras för att öka skyddet för våldsutsatta kvinnor. Maria menar också på att de lagar som finns i dag, kan om de används rätt vara ett skydd för kvinnan, men då de inte följs ordentligt riskerar kvinnan att bli skyddslös. Samordningen mellan olika instanser och aktörer bör därför lagregleras för att förhindra att den våldsutsatta kvinnan kommer att mördas. Det behövs även ökade resurser för polisen att utföra riskbedömningar då en kvinna utsatts för brott, dessa riskbedömningar ska även vara en skyldighet att genomföra då det funnits tidigare brottslighet. Hänsyn måste tas till kvinnans unika situation och hennes individuella behov av skyddsåtgärder måste analyseras. Ett behov av akuta skyddsåtgärder ska också alltid prövas. Förslaget innebär också en skyldighet till ökad informationsskyldighet mellan polis och socialtjänsten. Detta för att ingen kvinna ska tappas mellan myndigheterna när hon gjort en misshandelsanmälan, och riskera att lämnas utan skydd i flera dygn.¹⁴⁷

Lex-Lotta har lämnats in som förslag till riksdagen, men i nuläget finns ingen utredning startad om förslaget.

---

¹⁴⁶ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/de-vill-ha-ny-lag-efter-mordet-pa-lotta>.

¹⁴⁷ <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/wjdRG/myndigheterna-svek--det-blev-lottas-dod>.

8 Analys

Syftet med uppsatsen är att utreda vilka straffrättsliga insatser som polis och åklagare har möjlighet att använda sig av för att skydda en våldsutsatt kvinnas liv. Meningen är att kvinnan ska kunna våga göra en anmälan och lämna mannen som utsatt henne för upprepande kränkningar, utan att riskera att bli mördad. För att fysiskt hindra mannen som utsatt henne för våld att begå nya våldshandlingar mot henne, måste han helt enkelt avskärmas från möjligheten att faktiskt träffa kvinnan. Insatserna som gör detta möjligt är främst häktning och kontaktförbud.

8.1 Vilket rättsskyddsintresse har brottet ”grov kvinnofridskränkning”?

Brottstypen tar sikte på det specifika våld som kvinnor utsätts för av en man i en nära relation, eller som hon tidigare haft en nära relation med. Det som karakteriserar kvinnans utsatthet är de systematiska kränkningar som hon utsätts för under en längre tid, som beskrivs under normaliseringsprocessen.¹⁴⁸ Kränkningar som härleder till kön, bygger på föreställningen om att män som grupp har ett högre värde än kvinnor som grupp, denna problematik ville lagstiftare särskilt komma åt. Syftet med straffbestämmelsen är att domstolen ska kunna ta hänsyn till den utsatta kvinnans hela situation. Införandet av straffbestämmelsen har varit ett led i att förebygga våldet mot kvinnor i samhället och skapa en större jämställdhet mellan könen. Skyddsintresset med bestämmelsen är alltså kvinnor ska få leva i frid och åtnjuta de grundlagsstadgade mänskliga rättigheterna i lika stor utsträckning som männen.

---

¹⁴⁸ Se avsnitt 3.3.

8.2 Vilka möjligheter har åklagaren att skydda kvinnan ifrån vidare våld av gärningsmannen?

Orsaken till problematiken är våldsutövaren, det vill säga den mannen som kvinnan måste skyddas ifrån. Det är mot honom som insatserna i främsta hand måste inrikta sig, för att hon ska kunna få leva i frid. Det är han som måste hindras ifrån att fortsätta utöva sitt våld och kränkningar mot kvinnan. En absolut första möjlighet till att totalt hindra honom från vidare brottslighet, är att häkta den misstänkte mannen. Då krävs att förutsättningarna för häktning ligger för handen. Utvägen med obligatorisk häktning vid ”grov kvinnofridskränkning” är inte i dagsläget möjligt, eftersom det förutsätter att straffskalans minimum uppgår till två års fängelse. Däremot borde det vid brott i nära relationer vara rimligt att per automatik tillåta den så kallade utredningshäktningen. Det skulle innebära att gärningsmannen omedelbart hindras ifrån att uppsöka kvinnan, åtminstone under en kortare tid. Den tid hon får på sig då att söka adekvat skydd mot vidare våldshandlingar, skulle definitivt kunna rädda liv. Frihetsberövandet kan också ha en dämpande effekt på mannens aggression.

Förutom häktning är kontaktförbudet en skyddsåtgärd som åklagaren kan vidta. Kontaktförbud har en brottsförebyggande funktion, syftet är främst att avvärja farliga och hotfulla situationer. Detta krävs dock att kvinnan ansöker om det för att frågan ska prövas. Ett förbud som utfärdas omfattar vanligtvis bara det grundläggande kontaktförbudet. Om personerna bor tillsammans kan kontaktförbudet även omfatta den gemensamma bostaden. Detta skydd är alltid lämpligt att använda, så kvinnan får möjlighet till att överväga hur hon ska ändra sin utsatta situation. Det största skyddet kvinnan kan få via kontaktförbudet är det särskilt utvidgade kontaktförbudet med elektronisk övervakning. Kriterierna för detta är dock väldigt högt ställda och gör att denna möjlighet sällan används. Det vore rimligt att göra en lagändring så att elektronisk övervakning kan användas redan från början vid tillämpningen av kontaktförbud. Detta skulle göra stor skillnad för kvinnan, eftersom hon

skulle ha en möjlighet att freda sig mot ett eventuellt angrepp från mannen. Vad som dock är viktigt att notera är att skyddet med elektronisk övervakning inte utgör en elektronisk mur. Övervakningen av detta slag kan aldrig ge ett hundra procentigt skydd för kvinnan. Risker finns att utrustningen manipuleras eller avlägsnas av förbudspersonen. Fördelen med övervakningen när det utförs korrekt är att när en överträdelse sker på det förbjudna området går ett larm hos polisen. Kvinnan har möjligheten att sätta sig i säkerhet och polisen kan omedelbart komma till platsen tack vare positioneringsmöjligheten i fotbojan. Ännu bättre vore om kvinnan själv haft möjligheten att få indikation via en enhet att mannen befinner sig inom ett visst avstånd ifrån henne, detta skulle göra att hon snabbare kunnat avstyra ett överfall genom att omedelbart söka skydd.

En viktig del av åklagarens arbete är även att ansvara för själva utredningen, för att få mannen lagförd för brottet som begåtts. Vid förhör med kvinnan är det viktigt att etablera trygghet och förtroende för rättsväsendet, för att hon ska orka hålla fast vid sin anmälan. Det finns sällan ögonvittnen till själva händelsen vid våld i nära relationer, eftersom det oftast sker inom hemmet. Stödbevisningen är därför särskilt viktig vid denna typ av brottslighet. Skador måste därför alltid dokumenteras genom rättsintyg eller fotografier för nå framgång med utredningen.

8.3 Vilka åtgärder ansvarar polisen för att vidta som brottsförebyggande åtgärder för att skydda den våldsutsatta kvinnan?

Polismyndigheten har som främsta myndighet i uppdrag att förebygga brott i samhället. De är också ofta den första som möter kvinnan när hon blivit utsatt för ett brott. Kvinnan som dagligen lever under destruktiva förhållanden har ofta svårt att redogöra i detalj vad som hänt under de olika våldshandlingarna. Tidpunkter och datum är sällan något som är lätt för henne att komma ihåg heller. Eftersom kvinnan ofta har känslomässiga band till förövaren är det även vanligt att hon bagatelliserar eller normaliserar

våldet. Stödet och informationen till kvinnan under processen underlättar för att orka ta sig igenom och delta i hela rättsprocessen, detta är något som polisen är skyldiga att bistå med.

Det bemötande som rättsväsendet ger den våldsutsatta kvinnan, kan vara avgörande för förtroendet inför hela rättsprocessen. Det första bemötandet som ges när en anmälan upprättas, kan även påverka offrets möjligheter till bearbetning av det inträffade. Det stöd som kvinnan upplever vid bemötandet är därför av extra stor vikt när det gäller personer som utsatts för våld i nära relation. Tas en anmälan upp på ett korrekt sett och rätt prover, samt dokumentation hämtas in, ökar förtroendet hos brottsoffret. Därför bör samtliga aktörer inom rättsväsendet ha kunskap om våldets uttryck och konsekvenser. Det är viktigt att tryggheten och integriteten hos den våldsutsatta kvinnan värnas om, för att hon ska orka och våga ta sig igenom rättsprocessen. Kvinnans medverkande under utredningen kan ha avgörande betydelse för att få en fällande dom. Oro från kvinnas sida om vad som kan hända henne om hon gör en anmälan mot mannen, sätter käppar i hjulen för att nå framgång med utredningen.

Ett förslag på åtgärd som skulle kunna ha en brottsförebyggande effekt, är att gärningsmannen alltid blir gripen av polis vid skälig misstanke om våld eller allvarligt hot mot en närstående kvinna. Dels för att kunna få en möjlighet att utreda vad som hänt, dels också för att skydda kvinnan mot ytterligare hot och våld. Personer som är anhållna i sin frånvaro, bör också eftersökas frekvent för att kunna frihetsberövas.

Polisens initiala riskbedömning är grunden för hela rättsprocessens skydd för kvinnan. Det är vid just den bedömningen som förutsättningarna för vidare utredning om skyddsåtgärder vila. Därför har varje enskild polisman ett oerhört stort ansvar för att agera korrekt, därav är kunskap om kvinnans reaktioner vid våld en tillgång som alla poliser måste kunna behärska. När riskbedömningen övergår till en strukturerad riskanalys vilar kvinnans säkerhet i händerna på personen som utför denna. Formuläret SARA:SV är

framtagen speciellt för brott i nära relationer och ställer upp de vanligaste riskfaktorerna som måste beaktas. En korrekt genomförd riskanalys kan rädda liv, därför bör utredaren besitta specialkompetens inom området. Ingen kvinna ska behöva gå utan nödvändigt skydd för att en riskanalys utförts bristfälligt. För att säkerställa att kvinnan får ett godtagbart skydd så snart som möjligt, bör den strukturerade riskanalysen påbörjas omedelbart då det finns indikation på risk och hot. När nya omständigheter uppstår ska riskanalysen omprövas, här kan det vara betydande att inte dra tillbaka ett skydd som redan utfärdats. Hellre för mycket skydd än för lite.

Polisen har även som skyldighet att verkställa kontaktförbud med elektronisk övervakning. Det krävs därmed att det finns resurser i varje kommun som gör att skyldigheten kan genomföras.

8.4 Hur kan polis- och åklagarmyndighetens skydd förbättras för att kvinnors liv inte ska vara i fara?

Att få leva i frihet från våld är en mänsklig rättighet som samhället ansvarar för. I många av fallen som Socialstyrelsen utrett har våldet i relationen varit känt sedan tidigare. Det betyder att samhället i många fall, genom antingen bekanta till de inblandade, andra privatpersoner eller polis, känt till att kvinnan befunnit sig i en utsatt situation. Trots detta har man inte kunnat förhindra de fall av dödligt våld som uppstår varje år, exempelvis så som i fallet Lotta. Det bör därför krävas någon form av nollvision för dödligt våld i nära relationer. För att nå framgång med detta krävs utveckling inom alla myndigheter som befattar sig med brottsoffer och förövare. Det är inte tillräckligt att enbart Åklagarmyndigheten och polismyndigheten samarbetar, utan ett etablerat samarbete bör finnas mellan alla olika institutioner som kommer ifråga vid våld i nära relationer (så som sjukvårdaktörer och socialförvaltning).

För att förbättra polisens utredningar av dödligt våld i nära relationer är det av största vikt att ärenden utreds snabbt. Gemensamma utbildningar för myndigheterna skulle även kunna förbättra samverkan mellan dem. Att fokusera på motiven till dessa brott i utredningarna skulle kunna öka kunskapen och förutsättningarna för att bedöma risker för återfall.

Det behövs också ökade resurser för att följa upp anhörigas berättelser. Polis och socialtjänst ska vara skyldiga och tilldelas ökade resurser för att göra riskbedömningar vid tidigare brottslighet, och analysera kvinnans individuella och unika riskfaktorer och behovet av akuta skyddsåtgärder.

Socialstyrelsens dödsfallsutredningar har som syfte att ge underlag till regeringen att fatta beslut på för brottsförebyggande åtgärder. Som det har sett ut i de rapporter som hittills sammanställs har underlaget inte varit tillräckligt för att Socialstyrelsen ska ha kunnat ge godtagbart underlag. Övergripande brister i systemet har varit svåra att identifiera och analysera kring, eftersom de inte har möjlighet att uttala sig om enskilda fall. Tanken är att det är systemfel som skall uppmärksammas, detta har inte gått att göra på de få fall som ingått i utredningarna. Därför bör lagen om dödsfallsutredningar ändras så att fler fall omfattas av kriterierna. Även möjligheten att ta del av mer information kring förövaren är nödvändig för att få en helhetssyn över det våld som leder till dödsfallen. Det är trots allt förövarens egenskaper som ligger till grund för våldet. För att våldet ska kunna stoppas måste förebyggande åtgärder kunna sättas in, för förändringar av mannens beteende. Det är vanligt att mannen lider av psykisk ohälsa och missbruk. Åtgärder bör kunna riktas mot dessa faktorer som en förebyggande åtgärd, via tvångsvård eller föreskrifter om rehabilitering vid ett tidigt stadium då misstanke om brott finns.

I fallet med Lotta konstateras att varje enskild individ som haft samröre med förundersökningen och mötena med Lotta verkar tillsynes ha agerat på ett korrekt sätt. Inget framkom i utredningarna att tjänstefel skulle ha begått. Trots detta har Lotta fallit mellan myndigheterna och bragts om livet.

Riksåklagaren konstaterar dock att de inblandade åklagarna har brustit i sin utredningsskyldighet, med avseende på de handlingsplaner som tagits fram för brottsutredningar gällande våld i nära relationer. För att förhindra dödsfall i framtiden, måste de framtagna handlingsplanerna följas korrekt vid varje enskilt fall av alla inblandade aktörer. Det går inte att slentrianmässigt tro att någon annan tar det fulla ansvaret för att utredningarna görs korrekt, utan det är var och ens skyldighet att bilda sig en helhetssyn på det aktuella fallet.

Lex-Lotta föreslår en rad förbättringar som kan göras på området. Tyvärr har detta förslag inte kommit att handläggas ännu. Jag förhåller mig till att dessa förslag skulle ge kvinnan betydligt bättre skydd mot dödligt våld. Tanken är bland annat att åklagaren inte ska kunna lägga ner förundersökningen om målsägande väljer att dra sig ur, utan att först vidta vidare förundersökningsåtgärder. Det är långt ifrån omöjligt att ställa mannen inför åtal med hjälp av den stödbevisning som har säkrats tidigt under utredningen. Ett åtal mot mannen med ett eventuellt fängelsestraff som påföljd, kan även det rädda livet på kvinnan. Dels för att våldet synliggörs, dels för den faktiska omständigheten att han fräntas möjligheten att utsätta kvinnan för våld under den tid han hålls frihetsberövad.

8.5 Övriga kommentarer

För att öka säkerheten för de kvinnor som utsätts för brott av en man i en nära relation, krävs att olika delar av samhället tar ansvar för att skydda henne. Det ligger mycket skam och skuld hos kvinnan, vilket gör att hon drar sig från att anmäla mannen. Rädslan för vidare brott är även en orsak till att kvinnan inte alltid vågar vända sig till polisen. Ofta finns ekonomiska och känslomässiga band till förövaren som gör det extra svårt för kvinnan att ta sig ut ur sin utsatta situation.

Det finns en mängd insatser som fokuserar på kvinnan, så som skyddat boende, hemlig identitet och inläggning på slutna avdelningar på sjukhus.

Dessa insatser är dock inte tillräckliga för att ge kvinnan ett tryggt liv tillbaka, snare får hon fortsätta leva isolerat och i skräck för att den våldsamma mannen ska hitta henne. Kränkningen blir än större mot kvinnan när det är hon som måste flyttas på och hon ska behöva ändra sitt liv.

Ett förslag jag tänkt på är att anlägga tillfälligt boenden för männen som utövar våldet. Kvinnan som utsatts för brott bör få stanna kvar i den trygga hemmiljön. Det är problemet som måste flyttas på, inte den redan psykiskt nedbrutna kvinnan. Ett boende som specialiserats för männen som utövar våld, kan också ha möjligheten att ge den vård som behövs för att förebygga upprepad brottslighet mot kvinnan.

Jag tycker att ett kontaktförbud ska kunna utfärdas även lång tid efter att ett brott har begåtts. Även att risken för vidare våld avtar med tiden, så finns alltid en risk för hämnd. Det har hänt att män som suttit av sitt fängelsestraff, varit hämndlystna när de släpps ut. Detta har då lett till att de sökt upp den kvinnan som varit målsägande vid åtalet och åter utsatt henne för våldshandlingar, däribland dödligt våld. Ett kontaktförbud borde därför alltid övervägas när frisläppning är i antågande, även om det är längesen brotten mot kvinnan skedde. Uppger dessutom kvinnan adekvat rädsla för repressalier, bör kontaktförbudet kunna fortlöpa under resten av hennes liv.

När jag läst om fallet-Lotta har jag ställt mig en rad olika frågor. Varför blir en uppbar återfallsförbrytare systematiskt frisläppt i förtid? Trots att det finns interna rapporter och larm som indikerar om faran? Och varför ska en instabil våldsbenägen missbrukare behöva skickas runt bland flera olika vårdinstanser utan att få hjälp? Varför fick inte Lotta bättre stöd vid sin anmälan och hjälp med att hitta ett skyddat boende? Hur ska kvinnor som lever i våldsamma relationer våga genomföra en anmälan utan förtroende för myndigheterna? Flera gånger slarvas möjligheterna bort till det som kunde räddat Lottas liv vilket det är djupt tragiskt. Varför har samhället inte ställt krav på MJ eller gett honom någon slags utslussning från fängelset när det varit dags för frisläppning? Ett krav borde kunna ställas på att en våldsutövare som släpps ut ur fängelset skulle ha kontinuerlig kontakt med

psykolog och därtill när missbruksproblematik förelegat borde krav på drogtester vara en del av utslussningsverksamheten. Uppföljning om hur det går för mannen i frihet, genom samarbete mellan myndigheterna skulle kunna rädda liv.

MJ kommer sannolikt vara ute i samhället igen om mindre än 12 år, baserat på de regler för villkorlig frigivning som finns idag. Kommer han då bli en återfallsförbrytare eller kommer han klara att leva ett hederligt liv?

Bilaga A

Checklista för bedömning av risk för framtida partnervåld (SARA:SV)		
P. R. Kropp, S. D. Hart & H. Belfrage		
Namn mt:	Persnr mt:	K-nr:
Ifylld av (text):		Datum:
Informationskällor: ☐ Intervju/förhör med den misstänkte/gärningsmannen ☐ Intervju/förhör med offret/offren ☐ Övrigt _____	Bedömningsprocedur: J = Riskfaktorn föreligger; D = Riskfaktorn föreligger möjligen eller delvis; N = Riskfaktorn föreligger ej; -- = Otillräcklig information "Aktuell situation" avser förhållandet vid den aktuella händelsen och i nära anslutning till denna (< 4 veckor)	
Risikfaktorer för partnervåld hos gärningsmannen	Aktuell situation	Bakgrund
<i>Har bedöms personens historia av partnervåld</i>		
1. Våld > Fysiskt våld, eller försök till fysiskt våld, inkluderande sexuellt våld, med medicinsk behandling eller kontroll som följd, eller som borde medföra sådan behandling eller kontroll, och/eller användande av vapen, bedöms "J" > Mindre allvarligt våld, eller försök därtill, bedöms som "D"		
2. Hot, och/eller avsikt, att utöva allvarligt våld > Dödshot eller hot om allvarligt våld > Hot om att tillfoga mindre allvarligt våld bedöms som "D" > Inkluderat är kännedom om planering, eller tankar kring, att skada/döda offret		
3. Upptrappning > Personen har trappat upp sitt våldsamma/hotfulla beteende > "Upptrappning" avser frekvens och/eller svårighetsgrad av våld/hot		
4. Överträdelse av kontaktförbud eller liknande > Avser missbruk av föreskrifter och regler i samband med kontaktförbud, permission, villkorlig frigivning, skyddstillsyn, etc, som utverkats som en följd av partnervåld > Fall där personen gripits av polis eller dömts för sådan överträdelse, liksom upprepade överträdelser, bedöms som "J"		
5. Attityd som stöder eller ursäktar partnervåld > Personen ger uttryck för socio-politiska, religiösa, (sub)kulturella eller personliga attityder som stöder eller ursäktar partnervåld > Inkluderat är äganderättsbehov och sexuell svartsjuka > Personen bagatelliserar eller förnekar mycket eller allt av sitt tidigare partnervåld (ex.vis förnekar helt, skyller på andra eller på offret, eller tonar ner eller förnekar konsekvenserna av våldet)		
Spousal Assault Risk Assessment guide: Short Version (SARA:SV), Version 2 P. R. Kropp, S. D. Hart & H. Belfrage © 2005 ProActive ReSolutions Inc. (www.proactive-resolutions.com) Användning av SARA:SV kräver utbildning och träning. För information kontakta Forskningsenheten vid Rättspsykiatriska regionkliniken, Box 880, 851 24 Sundsvall. E-mail: henrik.belfrage@lvn.se . Tel: 060-18 39 00, Fax: 060-18 39 10 [www.lvn.se/rpk].		

Gärningsmannens psykosociala situation	Aktuell situation	Bakgrund
6. Frekvent annan icke partnervåldsrelaterad kriminalitet <ul style="list-style-type: none"> ➤ Personen är frekvent domd eller skäligen misstänkt för annan, våldsrelaterad eller icke våldsrelaterad, kriminalitet ➤ Personen har en antisocial attityd och ett antisocialt umgänge ➤ Här inkluderas allt våld, eller hot om våld, som är riktat mot såväl frammande personer som övriga familjemedlemmar utom partnern, eller mot djur 		
7. Allvarliga relationella problem <ul style="list-style-type: none"> ➤ Separation från sin partner, och/eller ett eller flera mycket konfliktfyllda förhållanden ➤ Bedömning skall här göras av omständigheter även oberoende av den aktuella händelsen 		
8. Problem på arbetsmarknaden/ekonomiska problem <ul style="list-style-type: none"> ➤ Arbetslöshet, en instabil situation på arbetsmarknaden, eller betydande ekonomiska problem 		
9. Missbruksproblem <ul style="list-style-type: none"> ➤ "Missbruk" avser att personens missbruk av alkohol eller droger har försämrat dennes hälsotillstånd eller sociala förmåga (ex.vis överkonsumtion, omhändertagen av polis eller uppsagd från sitt arbete) 		
10. Psykiska problem <ul style="list-style-type: none"> ➤ Tecken på psykisk sjukdom (ex vis svår depression eller svår ångest) ➤ Tecken på personlighetsstörning karakteriserad av aggressivitet, impulsivitet, instabilitet eller extrem svartsjuka (ex vis antisocial-, psykopatisk-, narcissistisk- eller borderline personlighetsstörning) ➤ Suicidalt tankennehåll eller avsikt <ul style="list-style-type: none"> ☐ Definitiv: Bedömningen konfirmerad/utförd av psykiatrisk/psykologisk expertis ☐ Presumerad: Bedömningen behöver konfirmeras/utföras av psykiatrisk/psykologisk expertis 		
Sårbarhetsfaktorer hos offret	Aktuell situation	Bakgrund
<i>Har bedöms faktorer hos offret som kan vara av betydelse för skyddsarbetet</i>		
11. Inkonsekvent beteende eller attityd gentemot gärningsmannen <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offrets uppträdande eller attityd mot gärningsmannen är inkonsekvent, exempelvis återtagande av anmälan ➤ Haller ingen "rak linje" i sitt beteende eller sänder "dubbla budskap" ➤ Kontakter själv gärningsmannen indirekt eller direkt ➤ Normaliserar och minimerar gärningsmannens beteende ➤ Följer inte uppgjorda skyddsplaner 		X
12. Extrem rädsla för gärningsmannen som gör offret irrationell <ul style="list-style-type: none"> ➤ Offret är så rädd för gärningsmannen att hon/han inte är rationell ➤ Väger inte följa en skyddsplan vid en konfrontation med gärningsmannen ➤ Tar av rädsla tillbaka tidigare lämnade uppgifter/anmälningar ➤ Väger inte bryta upp från gärningsmannen ➤ Extrem oro för närstående (ex barn, föräldrar, ny partner, husdjur) 		X
13. Dålig tillgång till social och professionell hjälp <ul style="list-style-type: none"> ➤ Okunnig om lagar, rättigheter och hjälporganisationer ➤ Ovillig att söka hjälp ➤ Låg grad av kontakt med familj och vänner ➤ Hög grad av kontroll från gärningsmannen ➤ Hög grad av kontroll i en subkulturell/religiös miljö som stöder eller ursäktar partnervåld 		X
14. Farlig livssituation <ul style="list-style-type: none"> ➤ Dåligt fysiskt skydd i hemmet ➤ Dåligt fysiskt skydd på arbetsplatsen/skolan ➤ Osäkra transporter ➤ Dålig tillgång till larmmöjligheter ➤ Skyldighet att ha kontakt med gärningsmannen (ex delad vårdnad) 		X
15. Personliga problem som kan påverka skyddsarbetet <ul style="list-style-type: none"> ➤ Problem på arbetsmarknaden/ekonomiska problem ➤ Juridiska problem/vårdnadstvist ➤ Psykiska problem/funktionshinder ➤ Missbruk av alkohol, droger eller läkemedel ➤ Depression/självmodstånkar ➤ Fysisk sjukdom/funktionshinder 		X

Övriga överväganden	Aktuell situation	Bakgrund	
Risk för partnervåld (dvs varje form av fysisk skada, eller försök till eller hot om sådan skada) om ingen skyddsåtgärd vidtas, samt vid eventuella olika scenarier:			
Ringa in: Låg (L), Medel (M), Hög (H)			
Närmaste tiden (akut)?	L	M	H
Risk för mycket allvarligt/dödligt våld?	L	M	H
<i>Specificera (risk för vad?):</i>			
<i>Förslag till skyddsåtgärder:</i>			
<p style="text-align: center;"> Spousal Assault Risk Assessment guide: Short Version (SARA:SV), Version 2 P. R. Kropp, S. D. Hart & H. Belfrage © 2005 ProActive ReSolutions Inc. (www.proactive-resolutions.com) Föreliggande svenska version © 2005 av Henrik Belfrage, Forskningsenheten, Rättspsykiatriska regionkliniken, Box 880, 851 24 Sundsvall, E-mail: henrik.belfrage@ln.se. Tel: 060-18 39 80, Fax: 060-18 39 10 [www.lvn.se/rpk]. Senast rev 2011-10-24 </p>			

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Offentligt tryck

Ds 2017:47	”Utredning avseende vissa skador och dödsfall”
Prop. 1981/82:43	”Åtalregler vid misshandel”
Prop. 1997/98:55	”Kvinnofrid”
Prop. 1998/99:145	”Ändring av fridskränkingsbrotten”
Prop. 2006/07:108	”Utredning angående vissa dödsfall”
Prop. 2010/11:45	”Förbättrat skydd mot stalkning”
SOU 1995:60	”Kvinnofrid”

FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Utvecklingscentrum Göteborg, RättsPM 2006:8.

Åklagarmyndigheten, ”*Kontaktförbud- handbok*”, Utvecklingscentrum Göteborg, Uppdaterad feb 2016.

Rikspolisstyrelsen, ”riktlinjer för polisiära riskanalyser vid våld på individnivå”, D nr POA-400-1222/09.

Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningens beslut Dnr ÅM 2016/4143.

Åklagarmyndigheten, *Handbok-Handläggning av brott i nära relationer*, Utvecklingscentrum Göteborg, uppdaterad juli 2017.

Rapporter

BRÅ- Rapport 2014:8.

BRÅ- Rapport 2001:11

Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2012–2013. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”.

Socialstyrelsen, ”Dödsfallsutredningar 2014–2015. -Barn och vuxna som avlidit med anledning av brott”.

Litteratur

- Burman, Monica, (2007) ”*Straffrätt och mäns våld mot kvinnor*”, Uppsala.
- Lundgren, Eva, (2004), *Våldets normaliseringsprocess*, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS), Stockholm.
- Ekelöf, Per Olof, m.fl, Upplaga 6, *Rättegång – tredje häftet*, Stockholm.
- Eliasson, Mona, (1997), ”*Mäns våld mot kvinnor*”, Stockholm.
- Hemler, Gun och David Sandberg, (2008), ”*Våldsutsatta kvinnor-samhällets ansvar*”, Lund.
- Jareborg, Nils, *Rättsdogmatiken som vetenskap*. SvJT 2004 s 4ff.
- Lundgren, Eva, (2001), *Slagen dam*, Umeå.
- Mellquist, Mikael och Kristina Wirdemark, (2010), ”*Processrätt – grunderna för domstolsprocessen*”, Uppsala.
- Nylen, Lars, (2003), ”*Rättsväsendet – polisens roll*”, Lund.
- Sandgren, Claes: ”Är rättsdogmatiken dogmatisk?” I: Tidsskrift for rettsvittenskap 2005 s. 648–656.
- Sandgren, Claes, (2016), ”Rättsanalytisk metod. En väg framåt?” ur Gunnar Karnell s.fl., *Liber Amico- rum Jan Rosén*, Stockholm.

Elektroniska källor

- <http://bra.se/bra/brott-och-statistik/vald-i-nara-relationer.html>.
(Hämtad: 2017-10-12)
- <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/basic-texts>.
(Hämtad: 2017-12-12)
- <http://www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik/sokimetodguidenforsocialarbete/sara-svspousalassaultriskasses>.
(Hämtad: 2017-10-10)
- <http://www.regeringen.se/rattsdokument/departementsserien-och-promemorior/2017/10/ds-201747/>.
(Hämtad 2017-12-04)
- <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/de-vill-ha-ny-lag-efter-mordet-pa-lotta>.
(Hämtad: 2017-09-17)

<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/wjdRG/myndigheterna-svek--det-blev-lottas-dod>.

(Hämtad: 2017-09-17)

<http://www.statsvet.su.se/forskning/vara-forskare/maria-wendt>

(Hämtad 2017-12-30)

<http://www.unwomen.se/wp-content/uploads/2011/02/UNWomen-J%C3%A4mst%C3%A4lldhet-%C3%A4r-en-M%C3%A4nsklig-R%C3%A4ttighet.pdf>.

(Hämtad 2017-11-23)

Fitger mf, Rättegångsbalken (3 dec 2017, Zeteo), kommentaren till 24 kap. 3 §.

Fitger mf, Rättegångsbalken (3 dec 2017, Zeteo), kommentaren till 24 kap. 1 §.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1999 s 102

NJA 2004 s 97

NJA 2004 s 437

Hovrätterna

Mål nr B3214-17

Mål nr B9585-16

Mål nr B1822-09

RH 2003:11